

การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔
โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์
SCHOOL ADMINISTRATION OF ADMINISTRATORS ACCORDING TO
THE FOUR IDDHIPADA-S AT THE ROYAL AWARDED SCHOOL,
NAKHONSAWAN PROVINCE

นางสาวอารีญา บุญมี

วิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔
โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์
SCHOOL ADMINISTRATION OF ADMINISTRATORS ACCORDING TO
THE FOUR IDDHIPADA-S AT THE ROYAL AWARDED SCHOOL,
NAKHONSAWAN PROVINCE

นางสาวอารีญา บุญมี

วิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2557
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

School Administration of Administrators according to
the Four Iddhipada-s at the Royal Awarded School,
Nakhonsawan Province

Areeya Boonmee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2014

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน
จังหวัดนครสวรรค์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

.....
(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย ประธานกรรมการ
(พระราชวชิรเมธี, ดร.)

..... กรรมการ
(พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร. สมภาพ เจริญนท)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง)

..... กรรมการ
(ดร. อติชัย กอวัฒนา)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง ประธานกรรมการ
ดร.อติชัย กอวัฒนา กรรมการ

ผู้วิจัย

.....
(นางสาวอารีญา บุญมี)

- ชื่อวิทยานิพนธ์ : การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔
โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์
- ผู้วิจัย : นางสาวอารีญา บุญมี
- ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ผศ. ดร.วรภุช ถิ่นอ่อนช่าง ป.ธ.๙, ศษ.บ., ศศ.ม., ปร.ด. (การบริหารอุดมศึกษา)
ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา B.Ed., M.Ed., Ph.D (Educational Evaluation)
- วันสำเร็จการศึกษา : ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักกฤษฎีกา ๔ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) เก็บข้อมูลเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ .๘๗๙ กลุ่มตัวอย่างคือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์จำนวน ๗๖ คน และเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๘ ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยการทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานตามทัศนะของข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลโรงเรียนรางวัลพระราชทานในเขตจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๓ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๒$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยด้านจิตตะและวิมังสา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$) รองลงมาคือด้านวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๖๒$) และด้านฉันทะ ($\bar{X} = ๔.๕๔$) ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบระดับทักษะของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ทักษะของครูผู้สอนไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ในด้านความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ พบว่า ตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านฉันทะ ($r_s = .๕๕๖$) ด้านวิริยะ ($r_s = .๖๑๕$) ด้านจิตตะ ($r_s = .๖๐๖$) และด้านวิมังสา ($r_s = .๕๗๕$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

Thesis Title : School Administration of Administrators according to the Four Iddhipada-s at the Royal Awarded School, Nakhonsawan Province

Researcher : Ms. Areeya Boonmee

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Asst.Prof.Dr.Worrakrit Thuenchang Pali IX, B.A., M.A., Ph.D.
(Ad.Hi.Ed.)

: Dr.Adisai Korwattana B.Ed. M.Ed, Ph.D (Educational Evaluation)

Date of Graduation : 20 March 2015

ABSTRACT

The objectives of the study were as follows : 1) to study the level of school Administration of Administrators the Four Iddhipada-s at the Royal Awarded school Nakhonsawan Province, 2) to compare the application of the Four Iddhipada-s between the administrators and teachers of the Royal Awarded School Nakhonsawan Province, and 3) to study the problems, obstacles and suggestions to school Administration of Administrators the Four Iddhipada-s at the Royal Awarded School Nakhonsawan Province.

The method of the study was Mixed Methods Research. The Survey Research has been performed by Questionnaire. The reliability of Research Tool was .879. The sample of this study consisted of teachers who have been worked in the Royal Awarded School Nakhonsawan Province. The Qualitative Research has been done by means of In-Depth Interview with the eight Key Informants. The statistics used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t – test, F-test (One Way ANOVA) and Spearman Rank Order Correlation Coefficient. The conclusion of the study had been done by descriptive explanation with the research context.

The results of the study were found that the level of School Administration of Administrators the Four Iddhipada-s at the Royal Awarded School Nakhonsawan Province as a whole was in high level ($\bar{X} = 4.62$). When considering to each aspect; there were also found in high level every aspects. Citta and Vimamsa ($\bar{X} = 4.67$), Viriya ($\bar{X} = 4.62$) and Chada ($\bar{X} = 4.54$) respectively.

The comparison of mean scores with the different gender, age, educational level and working experience; there were not statistically significant at .05 level.

The relationship by means of Spearman Correlation between four aspects of Iddhipada and total were as follows; Chanda ($r_s = .556$), Viriya ($r_s = .615$), Citta ($r_s = .606$) and Vimamsa ($r_s = .575$). They were statistically significant at .01 level.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง ประธานกรรมการ, ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา กรรมการผู้ช่วย ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา และให้คำแนะนำแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ นับตั้งแต่ผู้วิจัยได้เริ่มทำงานวิจัย ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณ พระอาจารย์ประจำวัด คมภีระมโฆ, ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข, ดร.สันติ มุงคุณ, อาจารย์วัฒน์ กัลป์ยามพัฒนกุล และอาจารย์ศิริโรจน์ นามเสนา ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แบบสอบถาม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย

ขอขอบพระคุณ พระราชวชิรเมธี, ดร. พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ผศ.ดร.สมภพ เจริญขุนทด ผศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง และ ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา คณะกรรมการสอบป้องกัน วิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ให้โอกาสผู้วิจัยในการสอบและให้ข้อเสนอแนะต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วยความปรารถนาดี

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการหรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ที่ได้รับพระราชทานในปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ชำราชาครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัด นครสวรรค์ ที่ได้รับพระราชทานในปีการศึกษา ๒๕๕๔ และ ๒๕๕๕ ที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแต่งหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ทุกรูป/คน ที่อำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้วิจัยตั้งแต่ได้เข้าศึกษา ตลอดถึงเพื่อนๆ นิสิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา รุ่นที่ ๓ ทุกรูป/คน ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจอย่างดีในการทำงานวิจัย

และการทำงานวิจัยนี้ขอขอบคุณเป็นพิเศษแด่บิดามารดา ญาติมิตร และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษา รวมทั้งครูและอาจารย์ ที่ได้ร่วมสรรค์สร้างงานวิจัยชิ้นนี้ให้แก่ผู้วิจัย จนเป็นผลสำเร็จด้วยดียิ่ง

นางสาวอารีญา บุญมี

๒๐ มีนาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๑)
คำอธิบายชื่อย่อในคัมภีร์พระไตรปิฎก	(๑๒)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับในการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา	๑๐
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔	๑๖
๒.๓ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน	๓๐
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๖
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๒

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๔
๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	๔๔
๓.๒.๑ ประชากร	
๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง	
๓.๒.๓ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๔๕
๓.๔ การสร้างเครื่องมือ	๔๕
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๗
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๔๘
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๑
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๒
๔.๒ ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัล พระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	๕๓
๔.๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔ กรณีศึกษา โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม สถานภาพส่วนบุคคล	๕๘

สารบัญ (ต่อ)

๔.๔ ความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักกฤษฎีกา ๔ กับภาพรวมของ การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัล พระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	๖๒
--	----

๔.๕ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนครสวรรค์	๖๓
๔.๖ ผลการสัมภาษณ์การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนครสวรรค์	๖๔
๔.๗ การบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	๖๗
๔.๘ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนครสวรรค์	๖๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๗๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๗๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๗๖
บรรณานุกรม	๗๘
ภาคผนวก	๘๓
ภาคผนวก ก รายงานผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๘๔
ภาคผนวก ข ตารางสรุปค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	๘๖
ภาคผนวก ค ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability)	๙๒
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๙๕
ภาคผนวก จ แบบหนังสือความอนุเคราะห์ต่างๆ	๑๐๓
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๒
ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของข้าราชการครูการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม	๕๓

ตารางที่ ๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ด้านฉันทะ	๕๔
ตารางที่ ๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ด้านวิริยะ	๕๕
ตารางที่ ๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ด้านจิตตะ	๕๖
ตารางที่ ๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ด้านวิมังสา	๕๗
ตารางที่ ๔.๗	แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามเพศ	๕๘

สารบัญญัตินี้ (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๘	แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามอายุ	๕๙
ตารางที่ ๔.๙	แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามระดับการศึกษา	๖๐
ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา	๖๑

โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามประเภท
การทำงาน

ตารางที่ ๔.๑๑	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมนระหว่างตัวแปรย่อย ในหลักอติบาท ๔ กับภาพรวมการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักอติบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัด นครสวรรค์	๖๓
ตารางที่ ๔.๑๒	แสดงปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาตามหลักอติบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนครสวรรค์	๖๓

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
๒.๑	แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย	๔๒
๔.๑	แนวทางในการพัฒนาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอติบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	๖๙

คำอธิบายชื่อย่อในคัมภีร์พระไตรปิฎก

การศึกษาคำนี้ได้อาศัย “พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙” ซึ่งมีจำนวน ๔๕ เล่ม แยกเป็น ๓ ปิฎกคือ เล่มที่ ๑ - ๘ เป็นพระวินัยปิฎก เล่มที่ ๙ - ๓๓ เป็นพระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓๔ - ๔๕ เป็นพระอภิธรรมปิฎก ในการศึกษาได้กล่าวถึง แหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ฉบับภาษาไทย) เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๘๗ หน้า ๓๑๒ ได้ใช้ชื่อย่อ ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

เล่มที่	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ฉบับ
๑๓	ม.ม.	= พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมป็นณาสก์ (ภาษาไทย)
๒๐	อง.เอกก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๔	อง.ปญจก.	= พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

เล่มที่	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ฉบับ
๓๕	อภิ.วิ.	= พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)

การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔
โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์
SCHOOL ADMINISTRATION OF ADMINISTRATORS ACCORDING TO
THE FOUR IDDHIPADA-S AT THE ROYAL AWARDED SCHOOL,
NAKHONSAWAN PROVINCE

นางสาวอารีญา บุญมี^๑
Miss Areeya Boonmee

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักกฤษฎีกา ๔ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) เก็บข้อมูลเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ .๘๗๙ กลุ่มตัวอย่างคือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์จำนวน ๗๖ คน และเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๘ ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยการทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักกฤษฎีกา ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานตามทัศนะของข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลโรงเรียนรางวัลพระราชทานในเขตจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๓ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๒$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยด้านจิตตะและวิมังสา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$) รองลงมาคือด้านวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๖๒$) และด้านฉันทะ ($\bar{X} = ๔.๕๔$) ตามลำดับ

^๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เมื่อเปรียบเทียบระดับทักษะของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ทักษะของครูผู้สอนไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ในด้านความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ พบว่า ตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านฉันทะ ($r_s = .๕๕๖$) ด้านวิริยะ ($r_s = .๖๑๕$) ด้านจิตตะ ($r_s = .๖๐๖$) และด้านวิมังสา ($r_s = .๕๗๕$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

ABSTRACT

The objectives of the study were as follows : 1) to study the level of school Administration of Administrators the Four Iddhipada-s at the Royal Awarded school Nakhonsawan Province, 2) to compare the application of the Four Iddhipada-s between the administrators and teachers of the Royal Awarded School Nakhonsawan Province, and 3) to study the problems, obstacles and suggestions to school Administration of Administrators the Four Iddhipada-s at the Royal Awarded School Nakhonsawan Province.

The method of the study was Mixed Methods Research. The Survey Research has been performed by Questionnaire. The reliability of Research Tool was .879. The sample of this study consisted of teachers who have been worked in the Royal Awarded School Nakhonsawan Province. The Qualitative Research has been done by means of In-Depth Interview with the eight Key Informants. The statistics used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t – test, F-test (One Way ANOVA) and Spearman Rank Order Correlation Coefficient. The conclusion of the study had been done by descriptive explanation with the research context.

The results of the study were found that the level of School Administration of Administrators the Four Iddhipada-s at the Royal Awarded School Nakhonsawan Province as a whole was in high level ($\bar{X} = 4.62$). When considering to each aspect; there were also found in high level every aspects. Citta and Vimamsa ($\bar{X} = 4.67$), Viriya ($\bar{X} = 4.62$) and Chada ($\bar{X} = 4.54$) respectively.

The comparison of mean scores with the different gender, age, educational level and working experience; there were not statistically significant at .05 level.

The relationship by means of Spearman Correlation between four aspects of Iddhipada and total were as follows; Chanda ($r_s = .556$), Viriya ($r_s = .615$), Citta ($r_s = .606$) and Vimamsa ($r_s = .575$). They were statistically significant at .01 level.

บทนำ

ปัจจุบันนานาประเทศในโลกต่างมีความพยายามหาแนวทางวิธีเพื่อจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในประเทศของตนให้อยู่ในระดับแนวหน้า หลายๆประเทศมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสำหรับสถานศึกษา เช่น สำนักงานมาตรฐานการศึกษา (The Office for Standards in Education--OFSED) ของประเทศอังกฤษ เป็นองค์กรของรัฐที่ไม่เป็นราชการ ภายใต้อำนาจของราชินีแห่งประเทศอังกฤษ เพื่อเป็นสำนักผู้ตรวจสอบมาตรฐานโรงเรียนในประเทศอังกฤษ (the office of her majesty's chief inspector of schools in England) เป็นหน่วยงานอิสระจากกระทรวงศึกษา และสำนักงานตรวจสอบการศึกษา (Education Review Office--ERO) ของประเทศนิวซีแลนด์ ทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินโรงเรียนและรายงานผลต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและต่อสาธารณชน ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติ^๒ แต่แต่ละประเทศมีการกำหนดเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) ของประเทศไทยรับแนวคิดและการดำเนินงานตามแนวทางนี้ แต่มีบางประเทศมีการมุ่งใจให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาด้วยการให้รางวัล เช่น เขตการปกครองพิเศษฮ่องกง มีการให้รางวัลการปฏิบัติงานและการสอนดีเด่นของครูและสถานศึกษารางวัลที่ได้รับส่วนหนึ่งนำไปพัฒนาตนเองและพัฒนาสถานศึกษาด้วย รางวัลความเป็นเลิศจะให้แก่สถานศึกษาที่สามารถแสดงผลสัมฤทธิ์และการปฏิบัติที่มีความเป็นเลิศในการจัดการศึกษา ๔ ด้าน คือ การจัดการและการจัดองค์กร การเรียนการสอน การสนับสนุนจุดมุ่งหมายของนักเรียนและสถานศึกษาและด้านผลสัมฤทธิ์และระดับพัฒนาการของนักเรียน

สำหรับประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยและเล็งเห็นว่า การศึกษามีสำคัญยิ่งยวดในการพัฒนาประเทศ ทรงมีพระราชปรารภแต่ ๗ พรรษา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (มล. ปิ่น มาลากุล) ในปี ๒๕๐๖ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียน ประจำปีการศึกษา ๒๕๐๖ และพระราชทานรางวัลแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามซึ่งการจัดการศึกษาดีเด่น ใจความในพระราชปรารภมีว่า “มีนักเรียนจำนวนมากที่มีความประพฤติดีและมีความมานะพยายามศึกษาเล่าเรียนได้ผลดี รวมทั้งมีโรงเรียนซึ่งจัดการศึกษาดีจนนักเรียนได้รับการเรียนดีเป็นส่วนรวม นักเรียนและโรงเรียนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวสมควรจะได้รับรางวัลพระราชทาน” ให้กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ) ได้รับพระราช-

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พริกหวานกราฟฟิก, ๒๕๔๖), หน้า ๖๖-๘๑

ปรารภมาพิจารณาดำเนินการด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นและถือเป็นภารกิจอันสำคัญที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน เพราะนอกจากจะเป็นโอกาสอันดีในการทำกิจกรรมที่สนองพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว รางวัลพระราชทานยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของชาติให้ดียิ่งขึ้นจึงเป็นที่ตระหนักชัดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกลทรงเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของชาติ พระราชทานขวัญกำลังใจแก่นักเรียนนักศึกษาที่มีความประพฤติดี มีผลการเรียนดี ตลอดจนถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้มาตรฐานดีเด่นด้วยการพระราชทานรางวัลให้^๓

รางวัลพระราชทานจึงถือเป็นรางวัลสูงสุดของสถานศึกษาที่มีคุณภาพที่ผู้ได้รับรู้สึกภาคภูมิใจและถือเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต สถานศึกษาจึงมีหน้าที่สร้างและพัฒนาให้ไปสู่เป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษาและชุมชนต้องการ มีหลายแนวทางที่สถานศึกษาเลือกใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพเช่น การมุ่งเน้นให้มีการประเมินตนเองทุกขั้นตอนการทำงาน (self-assessment) การพัฒนาตนเองโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) การพัฒนาด้วยระบบคุณภาพ (ISO 9000) การพัฒนาโดยใช้สิ่งแวดล้อมเป็นตัวกระตุ้น (ISO 14000) และแนวปฏิบัติที่เรียกว่า การบริหารจัดการคุณภาพทุกส่วนขององค์กร (Total Quality Management--TQM) โดยมุ่งเน้นให้เกิดวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในหมู่สมาชิกทุกคนในองค์กร เพื่อให้ลูกค้าทุกคนพึงพอใจและมีความสุข ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น หน่วยงานต้นสังกัด เขตพื้นที่การศึกษาจะทำหน้าที่ส่งเสริมกำกับติดตามและดูแลให้สถานศึกษาพัฒนาไปสู่มาตรฐานที่กำหนด เน้นการช่วยเหลือสถานศึกษาที่ขาดปัจจัยพื้นฐานหรือมีปัญหาความต้องการช่วยเหลือ เช่น ต้องการเรียนรู้เทคนิคการสอนพิเศษหรือเทคนิคการสร้างสื่อ เป็นต้น สถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานต้องมีกรดำเนินงานที่เป็นระบบ มีการเตรียมการเป็นอย่างดี หลายแห่งใช้เวลาพัฒนาตนเองไม่น้อยกว่า ๒-๓ ปี เพื่อปรับกระบวนการการทำงานที่เป็นระบบริเริ่มโครงการที่เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและชุมชนและสิ่งที่สถานศึกษามีความแตกต่างกันไม่มาก คือ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน งานธุรการ ปกครองและบริการด้านความพร้อม ด้านปัจจัยการจัดการศึกษานั้นแทบไม่แตกต่างกันเลย ด้านที่เป็นตัวแปรที่ส่งผลให้ชนะกัน คือ การบริหารจัดการศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ การบริหารการจัดการและการบริหารงานบุคคล ที่ส่งผลถึงผู้เรียนโดยตรง สถานศึกษาจะได้คะแนนด้านนี้สูงโอกาสได้รับรางวัลพระราชทานจึงมีมากกว่าสถานศึกษาที่เน้นแต่โครงการดีเด่นเพียงอย่างเดียว^๔

หลักสำคัญของความสำเร็จในการจัดระบบการศึกษาคือการร่วมมือของทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน หลักสูตร งบประมาณ กระบวนการบริหาร ตลอดจนความสามารถในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเท่านั้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่สามารถชี้แนะชี้แจง ปกครอง ให้ความช่วยเหลือ นำไปในทางที่จะประสบความสำเร็จแก่ทุกฝ่าย อาจสรุปได้ว่า ทุกฝ่ายต่างต้องช่วยกันในการบริหารจัดการศึกษาให้ไปยังเป้าหมายของสถานศึกษา คือ พัฒนาคนไทยให้มี

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๔๖ก), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์), หน้า ๑ - ๒

^๔ ไพรวลัย พิทักษ์สาธิต, “รางวัลพระราชทานรางวัลสุดยอดของโรงเรียนคุณภาพ”, วารสารวิชาการ, ฉบับที่ ๑๔ (๒๕๔๖): ๑๒.

ความเป็นคนที่สมบูรณ์นั่นเอง หากพิจารณาผู้บริหารสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ผู้บริหารโรงเรียน” ซึ่งเป็น ผู้ชี้แนะทางการศึกษาเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ มองกว้าง มองไกล มองไปในอนาคต การจัดการศึกษาเพื่ออนาคต ควรจะต้องดำเนินไปเพื่อสร้างคนที่สมบูรณ์ และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเป็นหลักสำคัญ และเพื่อสนองความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม สามารถปรับตัวรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดทำหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่มุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถคุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุลเป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตของความเป็นไทย ที่มีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สมานฉันท์ เอื้ออาทรช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยการจัดทำหลักสูตรให้เรียนรู้ในภาษาไทย วิชาการตามสากล ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม เป็นสาระที่ ๑ ของกลุ่มสังคมศาสนาและวัฒนธรรมในทุกช่วงชั้น^๕

คำว่าผู้นำในการบริหารโดยเฉพาะผู้นำด้านการบริหารการศึกษานั้น ควรเป็นผู้นำทั้งใน ด้านงานวิชาการ และงานด้านอื่นๆ ตามบทบาทหน้าที่ รวมทั้งต้องเป็นผู้นำในการประพฤติปฏิบัติตน เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน บุคลากร สังคม ชุมชน ดังเช่นที่ พระนอม แก้วกำเนิด ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนไว้ว่า มีบทบาท ๓ ประการ คือ^๖

๑. เป็นผู้นำในด้านความคิด การปฏิบัติ คุณธรรมการแสดงน้ำใจ
๒. เป็นผู้แก้ปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุ หาทางเลือก ตัดสินใจ
๓. เป็นผู้พัฒนา กำหนดแนวทางพัฒนา และวิเคราะห์ข้อมูล

และในส่วนของหน้าที่ มี ๓ ประการเช่นกัน คือ

- ๑) เป็นผู้ชี้ทางให้นโยบายและแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ร่วมงาน
- ๒) เป็นผู้นำทางการวางแผนงานและกำหนดโครงการ และ
- ๓) เป็นผู้รวบรวมกำลังใจ สร้างความสามัคคี ขวัญและกำลังใจให้ผู้ร่วมงาน

อิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๔ ประการ ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจ ความต้องการที่จะทำ ไฟใຈรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และ ปรรณนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ๒. วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบกรงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ๓. จิตตะ ความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ เอาจิตฝึกไฟ ไม่ปล่อยยให้ ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดลองใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตรวหาเหตุผล และตรวจสอบในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลและคิดค้นวิธีแก้ไข^๗

^๕ ศึกษาธิการ, กระทรวง, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔, (กรุงเทพฯ : ร.ส.พ.,๒๕๔๕), หน้า ๑-๒๖

^๖ พระนอม แก้วกำเนิด, บทบาทหน้าที่และภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน, (กรุงเทพฯ : อัดสำเนา,๒๕๓๒), หน้า ๑๕๙

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๖-๑๘๗

อย่างไรก็ตามการที่สาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๕๗ ให้ หน่วยงานทางการศึกษา ระดมทรัพยากรบุคคลากรในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำ ประสบการณ์ ความรอบรู้ ความคิดความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในฐานะที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประกอบด้วยคำสอน ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่ยอมรับนับถือกันมานาน ผนวกกับการที่ผู้บริหารโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์โดยเฉพาะโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ๑๒ แห่ง เป็นผู้ที่นับถือพุทธศาสนา จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ว่าผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ได้นำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหารงานหรือไม่ หากนำมาและนำมาใช้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์
๒. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์
๓. เพื่อหาแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้จะศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการปฏิบัติงาน) วิริยะ (ความเพียรพยายามปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ) จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย) และวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลและวางแผนในการปฏิบัติงาน)

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ประสบการณ์การทำงาน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพในการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ ข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔^๘ และปีการศึกษา ๒๕๕๕^๙ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวนทั้งหมด ๙๖ คน

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การกำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และ ๒๕๕๕ จำนวน ๗๖ คน

ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการหรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการของโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ รวม ๔ โรงเรียน จำนวน ๘ คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการโรงเรียนวัดวังยาง โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ และโรงเรียนเขาทอง และโรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยาคม)

ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนที่ได้ผ่านการคัดเลือกให้ได้รับรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๔ โรงเรียน ได้แก่ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนวัดวังยาง และโรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยาคม) ปีการศึกษา ๒๕๕๕ โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ และโรงเรียนเขาทอง

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยปีการศึกษา ๒๕๕๗ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ – เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๘ รวม เป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

^๘สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ประกาศผลการตัดสินการคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/๑๙๘๒๒/๒๐๔๑๕๕.pdf> [๒๒ กันยายน ๒๕๕๖].

^๙สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ประกาศผลการตัดสินการคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/๓๖๙๓๓/๔๑๓๔๘๘.pdf> [๒๒ กันยายน ๒๕๕๖].

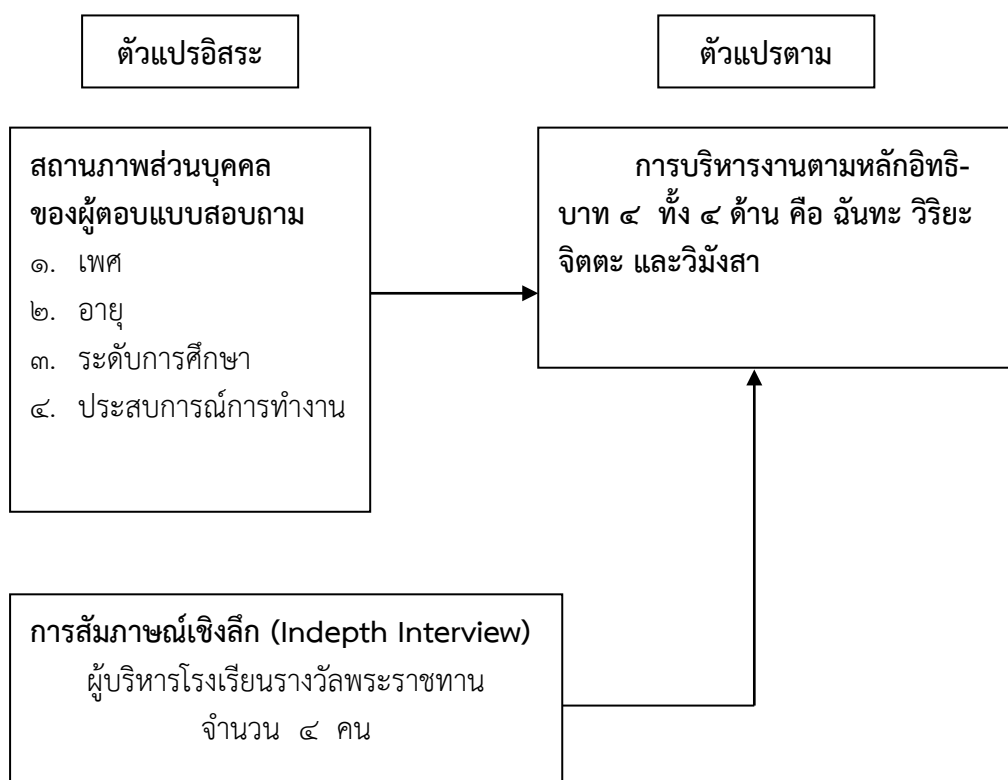
สมมติฐานการวิจัย

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

๒. ผู้บริหารสถานศึกษา ตามพรตนะของข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๑. แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนครสวรรค์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม และประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows ดังนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลด้านส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

๒) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง ปฏิบัติมาก

๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง

๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง ปฏิบัติน้อย

๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด

๓) เปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานโดยการทดสอบค่าที (t - test)

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

ผลการวิจัย

๑. การศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = ๔.๖๒) แสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา มาใช้ร่วมกับการบริหารงาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีความพอใจในการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน พอใจในได้รับการพัฒนาตนเอง เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานของโรงเรียนอยู่เสมอ สนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จัดให้บุคลากรได้รับการอบรมนอกสถานที่ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองทั้งกายและใจ พอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ มีการพัฒนาโรงเรียนอยู่เสมอร่วมพัฒนาโรงเรียน มีการพัฒนาด้านการศึกษาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

๒) ด้านวิริยะ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมนิเทศติดตามงานที่ได้มอบหมายอยู่เสมอ มีการกระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนางาน เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญในหน้าที่

๓) ด้านจิตตะ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ในการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อกลับมาพัฒนาตนเอง เอาใจใส่บุคลากรในการปฏิบัติงาน ทำให้งานบรรลุตามเป้าหมาย ตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ มีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงาน

๔) ด้านวิมังสา พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดและมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร มีการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานต่างๆอยู่เสมอ

๒. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษิตตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน ($t = 3.70$, $Sig = .02$) อายุต่างกัน ($f = 2.47$, $Sig = .12$) ระดับการศึกษาต่างกัน ($t = -.487$, $Sig = .62$) และประสบการณ์การทำงานต่างกัน ($f = 2.54$, $Sig = .11$) มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษิตตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษิตหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจในการบริหารงาน จึงทำให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จจนได้รับพระราชทานรางวัลพระราชทาน ซึ่งนับได้ว่าเป็นรางวัลที่สูงสุดที่สะท้อนถึงคุณภาพของสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความรักและ

ความพอใจในการบริหารงาน มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่นต่อการพัฒนางานและพัฒนาความรู้ ความสามารถของบุคลากร มีความเอาใจใส่ต่องานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการแก้ไขปัญหา โดยใช้เหตุและผล มีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

๓. การหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน พบว่า ตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ ทุกด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา มีความสัมพันธ์กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะการหาความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ผู้วิจัยต้องการแสดงให้เห็นว่าเป็นการยืนยันความเที่ยงตรงภายในแบบ ครอนบาค (Cronbach) ทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ อย่างถูกต้อง เพราะค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๗๙ อยู่ในระดับความสัมพันธ์เชิงบวกที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

๔. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ดังนี้

ด้านฉันทะ

- ๑) บริหารงานด้วยความพอใจ และรักในงานที่ตนได้ปฏิบัติ
- ๒) พัฒนาส่งเสริมบุคลากร ในด้านการแสวงหาความรู้ และการพัฒนางานด้านต่างๆ ด้วยความรัก และความพอใจ
- ๓) พอใจในผลของการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

ด้านวิริยะ

- ๑) มีความพากเพียรในการบริหารงานอย่างแข็งขันไม่ย่อท้อต่องาน
- ๒) มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง และบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้นไป
- ๓) มีความมุ่งมั่นที่จะบริหารงานให้เกิดผลสำเร็จสูงสุด

ด้านจิตตะ

- ๑) มีความเอาใจใส่ต่องานอย่างต่อเนื่อง
- ๒) มีความเอาใจใส่ในการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถของตนเองและบุคลากร ในองค์กรอย่างสม่ำเสมอ
- ๓) มีความเอาใจใส่ในการบริหารงานด้านต่างๆ ติดตามงานต่างๆที่ได้รับมอบหมายและงานที่มอบหมายจนงานนั้นๆ สำเร็จตามเป้าหมาย

ด้านวิมังสา

- ๑) พิจารณาข้อปัญหาต่างๆ โดยใช้สติปัญญา หาเหตุและผลในการแก้ไขปัญหาให้คลี่คลาย
- ๒) แก้ปัญหาต่างๆ ตามกฎระเบียบข้อบังคับที่ถูกต้อง ไม่ใช่อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ๑) ด้านฉันทะ
ผู้บริหารจะต้องมีความรักที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานมาศึกษาในสถานศึกษาของตน
- ๒) ด้านวิริยะ
ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการบริหาร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในการบริหารงานบุคคล วิชาการ การเงิน และด้านอื่นๆ ไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ และเพียรพยายามในการบริหารงานจนสำเร็จตามเป้าหมาย
- ๓) ด้านจิตตะ
ผู้บริหารจะต้องมีความเอาใจใส่ต่องานในทุกๆด้าน เมื่อมอบหมายงานต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังต้องเอาใจใส่ทุกซอกซอกของบุคลากร เพราะบุคลากรเป็นหัวใจหลักสำคัญของการขับเคลื่อนการบริหารงาน
- ๔) ด้านวิมังสา
ผู้บริหารจำเป็นจะต้องตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ ดังนั้นจึงจะต้องใช้เหตุและผลในการพิจารณาไตร่ตรอง หาแนวทางแก้ไขปัญหาที่จะเกิดผลเสียต่อทุกฝ่ายอย่างน้อยที่สุด

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่การบริหารงานด้านบุคลากร ในครั้งต่อไปควรศึกษาให้ครอบคลุมงานทุกด้าน
- ๒) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานในระดับก่อนประถมและประถมศึกษา ในครั้งต่อไปควรศึกษาให้ครอบคลุมทุกระดับ

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔. กรุงเทพฯ : ร.ส.พ., ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ธรรมะกับการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

พะยอม แก้วกำเนิด. บทบาทหน้าที่และภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา, ๒๕๓๒.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พริกหวานกราฟฟิก, ๒๕๔๖.

(๒) บทความในวารสาร

(๓) วิทยานิพนธ์

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ประกาศผลการตัดสินการคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/19822/204155.pdf> [๒๒ กันยายน ๒๕๕๖].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ประกาศผลการตัดสินการคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ <http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/36933/413488.pdf> [๒๒ กันยายน ๒๕๕๖]

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนานาประเทศในโลกต่างมีความพยายามหาแนวทางวิธีเพื่อจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในประเทศของตนให้อยู่ในระดับแนวหน้า หลายๆประเทศมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสำหรับสถานศึกษา เช่น สำนักงานมาตรฐานการศึกษา (The Office for Standards in Education--OFSED) ของประเทศอังกฤษ เป็นองค์กรของรัฐที่ไม่เป็นราชการ อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติของพระราชินีแห่งประเทศอังกฤษ เพื่อเป็นสำนักผู้ตรวจสอบมาตรฐานโรงเรียนในประเทศอังกฤษ (the office of her majesty's chief inspector of schools in England) เป็นหน่วยงานอิสระจากกระทรวงศึกษา และสำนักงานตรวจสอบการศึกษา (Education Review Office--ERO) ของประเทศนิวซีแลนด์ ทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินโรงเรียนและรายงานผลต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและต่อสาธารณชน ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติ^๑ แต่ละประเทศมีการกำหนดเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) ของประเทศไทยรับแนวคิดและการดำเนินงานตามแนวทางนี้ แต่มีบางประเทศมีการจูงใจให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาด้วยการให้รางวัล เช่น เขตการปกครองพิเศษฮ่องกง มีการให้รางวัลการปฏิบัติงานและการสอนดีเด่นของครูและสถานศึกษารางวัลที่ได้รับส่วนหนึ่งนำไปพัฒนาตนเองและพัฒนาสถานศึกษาด้วย รางวัลความเป็นเลิศจะให้แก่สถานศึกษาที่สามารถแสดงผลสัมฤทธิ์และการปฏิบัติที่มีความเป็นเลิศในการจัดการศึกษา ๔ ด้าน คือ การจัดการและการจัดองค์กร การเรียนการสอน การสนับสนุนจุดมุ่งหมายของนักเรียนและสถานศึกษาและด้านผลสัมฤทธิ์และระดับพัฒนาการของนักเรียน

สำหรับประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยและเล็งเห็นว่า การศึกษามีสำคัญยิ่งยวดในการพัฒนาประเทศ ทรงมีพระราชปรารภแต่ ๖๗ ๖๘ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (มล. ปิ่น มาลากุล) ในปี ๒๕๐๖ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียน ประจำปีการศึกษา ๒๕๐๖ และพระราชทานรางวัลแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามซึ่งการจัดการศึกษาดีเด่น ใจความในพระราชปรารภมีว่า “มีนักเรียนจำนวนมากที่มีความประพฤติดีและความมานะพยายามศึกษาเล่าเรียนได้ผลดี รวมทั้งมีโรงเรียนซึ่งจัดการศึกษาดีจนนักเรียนได้รับการเรียนดีเป็นส่วนรวม นักเรียนและโรงเรียนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวสมควรจะได้รับรางวัลพระราชทาน” ให้กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ) ได้รับพระราชปรารภมาพิจารณาดำเนินการด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นและถือเป็นภารกิจอันสำคัญที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน เพราะนอกจากจะเป็นโอกาสอันดีในการทำกิจกรรมที่สนองพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว รางวัลพระราชทานยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดการ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พริกหวานกราฟฟิก, ๒๕๔๖) , หน้า ๖๖-๘๑

พัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของชาติให้ดียิ่งขึ้นจึงเป็นที่ตระหนักชัดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกลทรงเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของชาติ พระราชทานขวัญกำลังใจแก่นักเรียนนักศึกษาที่มีความประพฤติดี มีผลการเรียนดี ตลอดจนถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้มาตรฐานดีเด่นด้วยการพระราชทานรางวัลให้^๒

รางวัลพระราชทานจึงถือเป็นรางวัลสูงสุดของสถานศึกษาที่มีคุณภาพที่ผู้ได้รับรู้สึกภาคภูมิใจและถือเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต สถานศึกษาจึงมีหน้าที่สร้างและพัฒนาให้ไปสู่เป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษาและชุมชนต้องการ มีหลายแนวทางที่สถานศึกษาเลือกใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพเช่น การมุ่งเน้นให้มีการประเมินตนเองทุกขั้นตอนการทำงาน (self-assessment) การพัฒนาตนเองโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) การพัฒนาด้วยระบบคุณภาพ (ISO 9000) การพัฒนาโดยใช้สิ่งแวดล้อมเป็นตัวกระตุ้น (ISO 14000) และแนวปฏิบัติที่เรียกว่า การบริหารจัดการคุณภาพทุกส่วนขององค์กร (Total Quality Management--TQM) โดยมุ่งเน้นให้เกิดวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในหมู่สมาชิกทุกคนในองค์กร เพื่อให้ลูกค้าทุกคนพึงพอใจและมีความสุข ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น หน่วยงานต้นสังกัด เขตพื้นที่การศึกษาจะทำหน้าที่ส่งเสริมกำกับติดตามและดูแลให้สถานศึกษาพัฒนาไปสู่มาตรฐานที่กำหนด เน้นการช่วยเหลือสถานศึกษาที่ขาดปัจจัยพื้นฐานหรือมีปัญหาความต้องการช่วยเหลือ เช่น ต้องการเรียนรู้เทคนิคการสอนพิเศษหรือเทคนิคการสร้างสื่อ เป็นต้น สถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานต้องมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีการเตรียมการเป็นอย่างดี หลายแห่งใช้เวลาพัฒนาตนเองไม่น้อยกว่า ๒-๓ ปี เพื่อปรับกระบวนการการทำงานที่เป็นระบบ ริเริ่มโครงการที่เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและชุมชนและสิ่งที่สถานศึกษามีความแตกต่างกันไม่มาก คือ ด้านความดีเด่นของสถานศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน งานธุรการ ปกครองและบริการด้านความพร้อม ด้านปัจจัยการจัดการศึกษานั้นแทบไม่แตกต่างกันเลย ด้านที่เป็นตัวแปรที่ส่งผลให้ชนะกัน คือ การบริหารจัดการศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ การบริหารการจัดการและการบริหารงานบุคคล ที่ส่งผลถึงผู้เรียนโดยตรง สถานศึกษาจะได้คะแนนด้านนี้สูง โอกาสได้รับรางวัลพระราชทานจึงมีมากกว่าสถานศึกษาที่เน้นแต่โครงการดีเด่นเพียงอย่างเดียว^๓

หลักสำคัญของความสำเร็จในการจัดระบบการศึกษาคือการร่วมมือของทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน หลักสูตร งบประมาณ กระบวนการบริหาร ตลอดจนความสามารถในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเท่านั้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่สามารถชี้แนะชี้้นำ ปกครอง ให้ความช่วยเหลือ นำไปในทางที่จะประสบความสำเร็จแก่ทุกฝ่าย อาจสรุปได้ว่า ทุกฝ่ายต่างต้องช่วยกันในการบริหารจัดการศึกษาให้ไปยังเป้าหมายของสถานศึกษา คือ พัฒนาคนไทยให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์นั่นเอง หากพิจารณาผู้บริหารสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ผู้บริหารโรงเรียน” ซึ่งเป็น ผู้ชี้แนะทางการศึกษาเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ มองกว้าง มองไกล มองไปในอนาคต การจัดการศึกษาเพื่ออนาคต ควรจะต้องดำเนินไปเพื่อสร้างคนที่สมบูรณ์ และ

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๔๖), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์), หน้า ๑ - ๒

^๓ ไพรวลัย พิทักษ์สาธิต, “รางวัลพระราชทานรางวัลสุดยอดของโรงเรียนคุณภาพ”, วารสารวิชาการ, ฉบับที่ ๑๔ (๒๕๔๖): ๑๒.

พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเป็นหลักสำคัญ และเพื่อสนองความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม สามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดทำหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่มุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถคุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุลเป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตของความเป็นไทย ที่มีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สมานฉันท์ เอื้ออาทรช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยการจัดทำหลักสูตรให้เรียนรู้ในภาษาไทย วิชาการตามสากล ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม เป็นสาระที่ ๑ ของกลุ่มสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมในทุกช่วงชั้น^๔

อย่างไรก็ตาม คำว่าผู้นำในการบริหารโดยเฉพาะผู้นำด้านการบริหารการศึกษานั้น ควรเป็นผู้นำทั้งในด้านการวิชาการ และงานด้านอื่นๆ ตามบทบาทหน้าที่ รวมทั้งต้องเป็นผู้นำในการประพฤติปฏิบัติตน เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน บุคลากร สังคม ชุมชน ดังเช่นที่ พระนอม แก้วกำเนิด ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนไว้ว่า มีบทบาท ๓ ประการ คือ^๕

๑. เป็นผู้นำในด้านความคิด การปฏิบัติ คุณธรรมการแสดงน้ำใจ
๒. เป็นผู้แก้ปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุ หาทางเลือก ตัดสินใจ
๓. เป็นผู้พัฒนา กำหนดแนวทางพัฒนา และวิเคราะห์ข้อมูล

และในส่วนของหน้าที่ มี ๓ ประการเช่นกัน คือ

- ๑) เป็นผู้ชี้ทางให้นโยบายและแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ร่วมงาน
- ๒) เป็นผู้นำทางการวางแผนงานและกำหนดโครงการ และ
- ๓) เป็นผู้รวบรวมกำลังใจ สร้างความสามัคคี ขวัญและกำลังใจให้ผู้ร่วมงาน

อิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๔ ประการ ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ๒. วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบกรงานด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ๓. จิตตะ ความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจ ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดลองใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตรวหาเหตุผล และตรวจสอบในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลและคิดค้นวิธีแก้ไข^๖

โรงเรียนซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนครสวรรค์ แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ (เขต ๑, ๒, และ ๓) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ปราบกภูมิโรงเรียนทุกสังกัดได้รับการคัดเลือกให้ได้รับรางวัล

^๔ ศึกษาธิการ, กระทรวง, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔, (กรุงเทพฯ : ร.ส.พ.,๒๕๔๕), หน้า ๑-๒๖

^๕ พระนอม แก้วกำเนิด, บทบาทหน้าที่และภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน, (กรุงเทพฯ : อัดสำเนา,๒๕๓๒), หน้า ๑๕๙

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๖-๑๘๗

พระราชทาน ในปีพ.ศ.๒๕๕๔ และ พ.ศ.๒๕๕๕ รวม ๔ โรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานทั้ง ๔ แห่ง นับถือ ศาสนาพุทธ

อย่างไรก็ตามการที่สาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๕๗ ให้ หน่วยงานทางการศึกษา ระดมทรัพยากรบุคคลากรในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำ ประสบการณ์ ความรอบรู้ ความคิดความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในฐานะที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประกอบด้วยคำสอน ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่ยอมรับนับถือกันมานาน ผนวกกับการที่ผู้บริหารโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์โดยเฉพาะโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ๑๒ แห่ง เป็นผู้ที่นับถือพุทธศาสนา จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ว่าผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ได้นำหลักอภิยาบาท ๔ มาใช้ในการบริหารงานหรือไม่ หากนำมาใช้นำมาใช้อย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอภิยาบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักอภิยาบาท ๔ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๓ เพื่อหาแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอภิยาบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การบริหารงานของผู้บริหารตามหลักอภิยาบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ การใช้หลักอภิยาบาท ๔ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางในการบริหารงานของผู้บริหารตามหลักอภิยาบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้จะศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารตามหลักอภิยาบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการปฏิบัติงาน) วิริยะ (ความเพียรพยายามปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ) จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย) และวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลและวางแผนในการปฏิบัติงาน)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ประสบการณ์การทำงาน

ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพในการใช้หลักอภิปาต ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ ข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔^๗ และปีการศึกษา ๒๕๕๕^๘ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวนทั้งหมด ๙๖ คน

๒) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การกำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan^๙ ได้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และ ๒๕๕๕ จำนวน ๗๖ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนที่ได้ผ่านการคัดเลือกให้ได้รับรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๔ โรงเรียน ได้แก่ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนวัดวังยาง และโรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยาคม) ปีการศึกษา ๒๕๕๕ โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ และโรงเรียนเขาทอง

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

^๗สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ประกาศผลการตัดสินการคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/๑๙๘๒๒/๒๐๔๑๕๕.pdf>

[๒๒ กันยายน ๒๕๕๖].

^๘สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ประกาศผลการตัดสินการคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/๓๖๙๓๓/๔๑๓๔๘๘.pdf>

[๒๒ กันยายน ๒๕๕๖].

^๙ Krejcie and Morgan อ้างถึงใน ประยูร อาษานาม, คู่มือการวิจัยทางการศึกษา, (ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๗.

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยปีการศึกษา ๒๕๕๗ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗
– เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๘ รวม เป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานนำหลักอริยาบท ๔ มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

๒) ผู้บริหารสถานศึกษา ตามทรงศนะของข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานมีการใช้หลักอริยาบท ๔ ในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

อริยาบท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือหลักการปฏิบัติ เพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

ฉันทะ หมายถึง ความรัก และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

วิมังสา หมายถึง ความใคร่ครวญหาเหตุผลในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

การบริหาร หมายถึง การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

การบริหารงานตามหลักอริยาบท ๔ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกด้านการปฏิบัติงาน ตามกระบวนการบริหาร อันได้แก่ วางแผนดำเนินงาน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการการประสานงาน การรายงาน และการจัดการงบประมาณ เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักอริยาบท ๔ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ และวิมังสา

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการหรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และ ๒๕๕๕ จำนวน ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดวังยาง โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ โรงเรียนเขาทอง และโรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยาคม) รวมทั้งสิ้น ๘ ท่าน

ข้าราชการครู หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ซึ่งในการวิจัยนี้ ได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดวังยาง โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ โรงเรียนเขาทอง และโรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยาคม) รวมทั้งสิ้น ๙๖ คน

โรงเรียนรางวัลพระราชทาน หมายถึง สถานศึกษาซึ่งผ่านการพิจารณาตามเกณฑ์การประเมินสถานศึกษา เพื่อขอรับพระราชทานรางวัลพระราชทาน ซึ่งได้ประกาศจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับในการวิจัย

๑. ทำให้ทราบระดับการบริหารงานของผู้บริหาร ตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๒. ทำให้ทราบการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๓. ทำให้ได้แนวทางในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ตามหลักอิทธิบาท ๔

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นหัวข้อเรื่อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

๒.๑.๓ การบริหารสถานศึกษา (โรงเรียน)

๒.๑.๔ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๑ ความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๒ องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๓ ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๔ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก

๒.๓ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท ๔

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษา

๒.๔.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า

ของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญ จะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การซึ่งมีการวินิจฉัย สั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่า ในครอบครัวหรือองค์การโดยอ้อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษามากมายหลายท่านได้ให้ความหมายของ การบริหารไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึง การกำหนดแนวทางหรือนโยบายการสั่งการ การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^๑

จันทรานี สงวนนาม ได้สรุปว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่ฟังเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้ การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคมที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติ ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)^๒

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยภุชญา ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^๓

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร หมายถึงภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^๔

^๑ มัลลิกา ต้นสอน, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพฯ: เอกซเปอร์เน็ท จำกัด., ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^๒ จันทรานี สงวนนาม, เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา ระดับสูง, (ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^๓ สุธี สุทธิสมบุรณ์, หลักการบริหารเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^๔ ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^๕

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการศึกษาต่างประเทศอีกมากมายหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ดังนี้

สมยศ นาวิการ ได้ศึกษาความหมายและแนวคิดในการบริหารของนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ลูเธอร์ กุลลิก (Luther Gulick) อ้างถึงใน สมยศ นาวิการ ได้ให้ทัศนะว่า การบริหารเป็นศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารย่อมจะให้ความรู้ที่เชื่อถือได้กับผู้บริหารว่าต้องทำอะไร ภายในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ และช่วยให้พวกเขาคาดคะเนถึงผลลัพธ์ของการกระทำของพวกเขาได้^๖

ยอร์ช (George) อ้างถึงใน ประดิษฐ์ บอดี้จิ้น ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า กระบวนการที่ประกอบด้วย การวางแผนการจัดองค์กร การดำเนินงานและการควบคุม เพื่อใช้กิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยคนและทรัพยากร^๗

ไซมอน (Herbert A. Simon) อ้างถึงใน เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ กล่าวว่า การบริหารหมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะ ทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^๘

เทเลอร์ (Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการคือ

๑) ต้องมีการคิดค้นกำหนดวิธีการที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่าง ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตาม วัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่า เป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตาม ผลผลิตทั้งหมด

๒) ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงานโดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้ คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

^๕ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^๖ สมยศ นาวิการ, การบริหาร, (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘

^๗ ประดิษฐ์ บอดี้จิ้น, กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดกลุ่มภาคเหนือ, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓.

^๘ เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

๓) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการ พิจารณา คนงานนั้น คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผล คนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่จะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีจะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔) การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงานฝ่ายบริหาร ควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงาน ที่ควรจะเป็นของคนงานเท่านั้น^๙

จากความหมายและคำจำกัดความที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การ มีลักษณะการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพราะการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและการเจริญเติบโตของการบริหาร ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวองค์กรโดยอ้อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม

๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

การบริหารโดยทั่ว ๆ ไป จะมีลักษณะเป็นกระบวนการหรือเป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือเป็นลำดับรายการในการบริหาร ซึ่งในการบริหารนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ ก่อน หลังจากนั้นจะต้องทำสิ่งใดก่อนและต่อๆ ไปจะทำอะไร ซึ่งจัดว่าเป็นหลักเกณฑ์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กระบวนการบริหารจะกำหนดขอบเขต และหน้าที่ตามขั้นตอนต่างๆ ไว้ อย่างชัดเจน

นักวิชาการ และนักบริหารต่างประเทศตลอดจนนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺตโต)^{๑๐} กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้ งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

^๙ เทเลอร์ อังใน ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗ - ๔๘.

^{๑๐} ประยูร ธมฺมจิตฺตโต, **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

๒. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา^{๑๑} (American Association of School Administrators) อ้างถึงใน อีระรัตน์ กิจจาร์ักษ์ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ๕ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้า

๒. การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหากำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

๔. การประสานงาน (Co - ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น ละเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์กรเป็นหลัก

๕. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยนำทรัพยากรมาใช้ให้ประหยัด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการบริหารเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับขั้นตอน เป็นระบบให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

^{๑๑} อีระรัตน์ กิจจาร์ักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

๒.๑.๓ การบริหารสถานศึกษา (โรงเรียน)

การบริหารสถานศึกษา จะใช้เรียกว่าการบริหารโรงเรียนตามที่เรียกแต่ก่อนก็ได้ การบริหารสถานศึกษานั้น เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ นักวิชาการด้านการศึกษาได้ให้นิยามหรือความหมายของการบริหารโรงเรียน (การบริหารสถานศึกษา) ไว้ดังนี้

สมคิด บางโม กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่ง เป็นหน่วยงานที่ใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนมากมาย หากการจัดการบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียน คือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย^{๑๒}

เมธี ปิรันธนานนท์ มีความเห็นว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการบริหารหรือการบริการด้านการปกครอง การเรียนการสอน และการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการศึกษาร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา^{๑๓}

๒.๑.๔ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

เนื่องจากผู้บริหารมีบทบาทเป็นผู้นำองค์กร ซึ่งในแต่ละองค์กรจะประกอบด้วยผู้ร่วมงาน หรือสมาชิกและผู้บริหารมีหน้าที่ตัดสินใจดำเนินการ เพื่อให้เกิดผลของการปฏิบัติงาน โดยปกติผู้บริหารทุกระดับจะมีหน้าที่ทางการบริหารอย่างน้อย ๕ ประการได้แก่ ๑. การวางแผน (Planning) ๒. การจัดองค์การหรือการจัดรูปงาน (Organizing) ๓. การบริหารงานบุคคล (Staffing) ๔. การสั่งการหรือการบังคับบัญชา (Directing) ๕. การควบคุมงาน (Controlling) จึงกล่าวได้ว่าองค์กรที่จะเจริญเติบโตก้าวหน้าประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานนั้นย่อมสืบเนื่องมาจากผู้นำ หรือผู้บริหารและทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำที่ดีย่อมบริหารองค์กรโดยมีกฎเกณฑ์ หรือกระบวนการที่ดี^{๑๔}

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔

^{๑๒} สมคิด บางโม, การบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๓.

^{๑๓} เมธี ปิรันธนานนท์, การบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพฯ: เมธีทิสส์, ๒๕๒๕), หน้า ๒.

^{๑๔} ศึกษาธิการแห่งประเทศไทย, สมาคม, คู่มือปฏิบัติงานและเตรียมสอบเลื่อนระดับตำแหน่งของข้าราชการ, (กรุงเทพฯ : ธนพร, ๒๕๓๖), หน้า ๓๐๑

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี ๔ ประการคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะคือ ความเพียรพยายาม จิตตะคือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสาคือ ความตรองสอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่าพากเพียรทำเอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน นี้เป็นอิทธิบาท ๔ ^{๑๕}

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้อิทธิบาท ๔ คือ ข้อธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง ประกอบไปด้วย ฉันทะ ความพอใจในเรื่องที่เราจะทำ วิริยะ ความเพียรไม่ท้อถอยในการประกอบกิจนั้นๆ จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ วิมังสา จะต้องทำงานนั้นต่อไป บันไดสู่ความสำเร็จสี่ประการที่กล่าวนี้ข้อสุดท้ายสำคัญสุด^{๑๖}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยกจากความเป็นจริงของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐานทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมดไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดีแล้วเราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้นเมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนั้นก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น เอาหลักอิทธิบาทมาใช้มาใช้แทบทุกท่านรู้จักอิทธิบาท คือ หลักแห่งความสำเร็จ^{๑๗}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้อิทธิบาท ๔ คือ บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ ต้องและมีได้โดยไม่รู้สีกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจ ความขยันขันแข็ง ความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สีกตัว^{๑๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้อิทธิบาท คือ ทางจะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน , พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

^{๑๖} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ), งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือ .ป.ป.), หน้า ๖๐.

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม๒๕๔๓), หน้า ๗๙.

^{๑๘} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), การงานที่เป็นสุข, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ ๔) วิมังสา ไตรตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้าต่อไปเพราะเรารักสิ่งนั้นถ้าไม่รักมันก็ไม่ไปได้^{๑๙}

พระเทพติก (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายาม ทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่า อิทธิบาท ๔^{๒๐}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำกิจการงานหรือการอาชีพ ประการแรก อิทธิบาทแปลความว่าทางแห่งความสำเร็จกล่าวคือข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง^{๒๑}

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมियो) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบแต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกันคือ ทรัพย์ ยศ และผลงานทรัพย์ เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิตเพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทรัพย์มีอยู่ ๒ ประการ คือ ทรัพย์สิน ๑ ทรัพย์สมบัติ ๑ ทรัพย์สิน คือเงินตราสำหรับใช้ จ่ายซื้อขาย แลกเปลี่ยนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติ คือ บ้านเรือน ที่ดิน ที่นา สวน เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น^{๒๒}

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธิธมโม) ได้กล่าวถึงความหมายของ อิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ เป็นหัวข้อธรรมที่นำศึกษา เหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมาจากคำว่าอุตสาหกรรม แปลว่าความเพียรพยายาม และคำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันแล้วได้คำว่าประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่า ประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท ๔ ในการสร้างประเทศสูง^{๒๓}

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโน ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้น

^{๑๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมภา,ม.ป.ป.), หน้า ๑๕๐.

^{๒๐} พระเทพติก (ระแบบ ฐิตญาโณ) , **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท** , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา๕๔๘), หน้า ๑๖๖.

^{๒๑} พระราชญาณวิสิฐ(เสริมชัย ชยมงคล), **ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา,๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๒๒} พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมियो), **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา,๒๕๒๘), หน้า ๒๖๐.

^{๒๓} พระครูโสภณปริยัติสุธี(ศรีบรรดร ธิธมโม), **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๒), หน้า ๑๖๓.

อิทธิบาท คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธของบุคคลผู้บรรลุนิพพาน เหล่านี้จริยา
อิทธิบาท คือ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่าเจริญอิทธิบาท^{๒๔}

บุญมี แทนแก้วและคณะ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ หลักอิทธิบาท
๔ หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิ
บาท” มี ๔ อย่าง คือ ๑. ฉันทะ : พอใจในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ : เพียรประกอบในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ เอาใจ
ใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔. วิมังสา : หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น^{๒๕}

ปัญญา ใช้บางยาง ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ มีนัย
คือ นัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทางโลกุตระ ในที่นี้เป็นการแสดงนัย
แห่งพระสูตร ความหมายของอิทธิบาทมีดังนี้ ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ
ความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น
ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี
วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยผละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส วิญญาณธาตุ นี้เรียกว่า จิต
ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ นี้เรียกว่า วิมังสา^{๒๖}

ปิ่น มุกกันต์ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาทแบ่งได้คือ อิทธิ
แปลว่า ทางปฏิบัติ รวมกันเข้าเป็นศัพท์เดียว อิทธิบาท แปลว่า ทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์ ฤทธิ์
ของคนสามัญก็การทำงานให้สำเร็จสมประสงค์เพราะฉะนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า คุณเครื่องสำเร็จ
ความประสงค์หรืออีกอย่างคือ ปฏิบัติทางความสำเร็จ^{๒๗}

สนอง วรอุไร ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ สูตร
สำเร็จของชีวิตตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าจิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลายจิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย
ทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิตเพราะฉะนั้นความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจไม่ว่าเราจะต้องการอะไรหาก
เราตั้งใจกำหนดจิตไว้มั่นคงทุกสิ่งจะสำเร็จได้ตั้งใจและอิทธิบาท ๔ ให้ถึงขั้น คือ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจ
รักด้วยความพากเพียรด้วยใจจดจ่อและใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างสม่ำเสมอแล้วความสำเร็จจะไม่หนี
ไปไหน^{๒๘}

^{๒๔} พระมหานรณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโน, พระอภิธรรมปิฎก ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาคุศลการณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐ – ๒๒๑.

^{๒๕} บุญมี แทนแก้วและคณะ, พุทธศาสน์ - ปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๘),
หน้า ๑๕๔.

^{๒๖} ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมอธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา,
๒๕๔๘), หน้า ๕๐.

^{๒๗} ปิ่น มุกกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๖.

^{๒๘} สนอง วรอุไร, ทำชีวิตให้ดีและมีสุข, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อัมรินทร์,
๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่างด้วยกัน ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ ๔) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนแล้วแสดงความต่างกันเพียงฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรมานประกอบด้วยอิทธิบาท^{๒๙}

อัครเมธี สิริวรานนท์^{๓๐} ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้หลักอิทธิบาท ๔ คือ มงคลสูตร ข้อนี้พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าให้ประสบผลสำเร็จแม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง ก็ให้ยึดหลักอิทธิบาท ๔ คือฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อบอกทางแห่งความสำเร็จในชีวิตเกี่ยวกับการงาน เมื่อจะทำงานใดๆ ให้ประสบผลสำเร็จแม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง เครื่องที่นำไปสู่ความสำเร็จ คำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจสำหรับผู้ที่ต้องการความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสา คือ การไตร่ตรอง

๒.๒.๒ องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงหลักอิทธิบาท ๔ อย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปในด้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

๑) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งๆ ที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุพุทงาย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ตั้งามนั้นเมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจครั้งสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต

ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะ ให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย

^{๒๙} สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗๖.

^{๓๐} อัครเมธี สิริวรานนท์, **เปิดโอกาสให้ชีวิตได้รับสิ่งอันเป็นมงคล**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓.

จิตใจก็มุ่งแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมายเดินเรียบสม่ำเสมอไม่ซำน ไม่ส่ายฉันทสมาธิ จึงเกิดขึ้น โดยนัยนี้และพร้อมกับประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

๒) วิริยะ แปลว่า ความอาหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากเมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึงถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนักมีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลาเท่านั้น ปีเท่านั้นเดือนเขาก็ไม่ท้อถอยกลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จคนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมายสมาธิ ก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิพร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ ไปด้วยกัน

๓) จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันทีบางที่จัดทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกขวันอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัวอะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจเรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางที่ก็ไม่รู้ทำงานลืมนวันลืมนคืนลืมนอนความมีใจฝักใฝ่ เช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้นจิตจะแน่วแน่มั่นคงสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้นเรียกว่าเป็นจิตตสมาธิพร้อมกันนั้นก็เกิดประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔) วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิดค้นหาเหตุผลชอบสอบสวนทดลองเมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไรทำไมจึงเป็นอย่างนี้ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้นลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่เราคาดหมายเป็นเพราะอะไรจะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่มั่นคงไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่านไม่วอกแวกและมีกำลังเรียกว่าวิมังสาสมาธิซึ่งจะมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วยเช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่น ๆ^{๓๑}

พิทุร มลิวัลย์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้นทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ(เต็มใจ)

๒. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ)

๓. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จัก

^{๓๑} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒ - ๘๔๔.

ไตร่ตรองทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง)

๔. วิมังสา ความหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความ
ความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญรู้จักพิจารณาพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ) ^{๓๒}

วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก ^{๓๓} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลัก
อิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของ อิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น
๓. จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
๔. วิมังสา คือ การหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

วิเชียร ชาบุตรบุญตริก ^{๓๔} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้
องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ ความยินดีหรือความเต็มใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
๒. วิริยะ ความพยายาม ความเพียรหรือความกล้าที่จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้การกระทำนั้น ๆ โดยไม่มีคำว่าท้อแท้หรือเบื่อหน่าย
๓. จิตตะ ความสนใจ เอาใจใส่หรือตั้งใจในการกระทำนั้นๆ อย่างจริงจังโดยไม่
ใส่ใจถึงปัญหาอุปสรรคอันจะเป็นเหตุให้เสียกำลังใจ
๔. วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบข้อดีข้อเสียข้อบกพร่องตลอดจน
ปัญหาอุปสรรคและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผลว่าผลที่ปรากฏนั้นมีสาเหตุมาจากอะไรมิใช่เช่นอย่างไ้

แสงอรุณ โปร่งธูระ ^{๓๕} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔
หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้นๆ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ)
ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

๑. ฉันทะ มีใจรัก คือ พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผล
สำเร็จอย่างดีแห่งกิจการหรืองานที่ทำมิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือ
ผลกำไร
๒. วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความ
พยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย

^{๓๒} พิฑูร มลิวัลย์, **แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๐),
หน้า ๑๙-๒๐.

^{๓๓} วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก, **หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕**,
(กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๙.

^{๓๔} วิเชียร ชาบุตรบุญตริก , **พุทธศาสตร์** , (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า
๑๒๖.

^{๓๕} แสงอรุณ โปร่งธูระ, **พุทธศาสตร์** , (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบัน
ราชภัฏธนบุรี , ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

๓. จิตตะ เอาจิตฝึกไฟ คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอ ๆ

๔. วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย บกพร่อง ชัดช่อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้นโดยรู้จักทดลองวางแผน วัตถุประสงค์วิธีแก้ไขปรับปรุง

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่าหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ส่วนประกอบของหลักธรรมมีด้วยกัน ๔ ประการ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งจะอธิบายให้ทราบถึงกรอบการปฏิบัติตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ หากผู้ใดปฏิบัติตามองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ได้อย่างครบถ้วนก็ถือได้ว่าเป็น ผู้ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

๒.๒.๓ ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จ และเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์^{๓๖} ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. ประโยชน์ของฉันทะ คือ เป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยาก ก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจด ไม่ก้าวหน้า

๒. ประโยชน์ของวิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งานค้าง กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

๓. ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันที่ หากขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้โดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้ไขแล้ว

๔. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ช่วยให้งานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดๆ ถูกๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลา และทำให้ไร้เงลา

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การมีหลักธรรมไว้คอยยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้เกิดความรัก ความพอใจ ความขยัน อดทน ความตั้งมั่น มีใจจดจ่อ และความไตร่ตรองในงานที่ปฏิบัติ เป็นหลักธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานโดยตรง สามารถวัดระดับความสำเร็จในงานได้อย่างแม่นยำ หากปฏิบัติตามกรอบหลักอิทธิบาท ๔ ได้ครบถ้วนก็ถือได้ว่าผลงานที่ได้รับนั้นประสบความสำเร็จ

^{๓๖} วิเชียร พากเพียร, การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖, ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔๘-๑๕๐.

๒.๒.๔ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จุดประสงค์เพื่อจะใช้หลักการและแนวคิดให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาทที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้ทรงตรัสไว้ใน “พระไตรปิฎก” สำหรับถือเป็นข้อปฏิบัติหรือเป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารอีกมากมายไม่ว่าจะเป็นเอกสารในการปฏิบัติธรรมก็ดี เอกสารในการศึกษาเล่าเรียนหรือแม้จะเป็นเอกสารประกอบการปฏิบัติงานก็ดี เมื่อต้องการสมาธิเพื่อที่จะส่งผลให้กิจกรรมที่กระทำนั้นดำเนินไปอย่างเรียบง่าย ได้ผลดี พึงควร ปลุกเร้าและชักจูงอิทธิบาท ๔ อย่างนี้ ถือเป็นปฏิบัติให้เกิดเป็นองค์ธรรมเด่นนำขึ้น หากปฏิบัติได้อย่างดีแล้ว สมาธิ ปัญญา ความสุข ความสบายใจ และการทำงานก็จะบังเกิดผลขึ้นทันที

จากแนวคิดเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า หลักอิทธิบาท ๔ จากพระไตรปิฎก ที่เกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

๑. ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับฉันทะ ที่เรียกว่า ฉันทสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาท อันประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมาธินี้เรียกว่าฉันทสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม прารภความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม прารภความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ทำฉันทะให้เกิดพยายาม прารภความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม прารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภิชัยโยยิบ ความไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวะธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ฉันทสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า ฉันทสมาธิปธานสังขารด้วยประการฉะนี้^{๓๗}

ในบทเหล่านั้น ฉันทะ เป็นฉันท ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่ เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ สมาธิ เป็นฉันท ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิอันใด นี้เรียกว่า สมาธิปธานสังขารเป็นฉันท การ прารภความเพียรทางใจ ความขมก้ขมมัน ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอยความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ อันใดนี้เรียกว่า ปธานสังขารภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี

^{๓๗} ปิ่น มุกทุกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๘.

มาถึงแล้ว เข้าถึงแล้ว ด้วยดี ประกอบแล้วด้วยฉันทะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุ
นั้น จึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๓๘}

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วย
ดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้งาม ความเข้าถึง ซึ่ง
ธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น ของบุคคลผู้
บรรลุธรรมเหล่านั้น คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุ
นั้น จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๓๙}

๒. วิริยะ (ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับวิริยะ ที่เรียกว่า วิริยสมาธิ
ปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำความเพียรให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต
สมาธินี้เรียกว่า วิริยสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิตไว้ ทำ
ความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่
เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณ
ความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สับสน ความภยโยยยิ่งความ
ไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวะธรรมเหล่านี้ เรียกว่าปธานสังขาร

วิริยสมาธิและปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้า
เป็นอันเดียวกันย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า วิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๔๐}

ในบทเหล่านั้น วิริยะ เป็นไฉน

การปรรวณความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า วิริยะ
สมาธิ เป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่าย
ไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ
อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน

การปรรวณความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า ปธาน
สังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้ว ด้วยวิริยะ สมาธิ และปธาน
สังขาร

ดังกล่าวนั้น ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร
ด้วยประการฉะนี้^{๔๑}

^{๓๘} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๗/๒๙๔.

^{๓๙} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๘/๒๙๕.

^{๔๐} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๙/๒๙๕.

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ
 การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง
 ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น
 คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น
 ของบุคคลผู้บรรลุธรรมเหล่านั้น
 คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น
 ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๔๒}

๓. จิตตะ (การเอาใจฝึกฝนในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับจิตตะ ที่เรียกว่า จิตต
 สมธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมธิปธานสังขาร เป็นอย่างไร
 ถ้าภิกษุทำจิตให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมธินี้
 เรียกว่าจิตตสมธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร
 เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ
 เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปราศจากความเพียร ประคอง
 จิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภยโยยยิ่ง ความไพบุลย์ ความเจริญ
 ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวะธรรมเหล่านี้ เรียกว่าปธานสังขาร

จิตตสมธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้น เข้าเป็น
 อันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนี้ว่า จิตตสมธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๔๓}

ในบทเหล่านั้น จิต เป็นโฉน

จิต มโน มานัส ฯลฯ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน อันใด นี้เรียกว่า จิต

สมธิเป็นโฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมธิ อันใด นี้เรียกว่า สมธิ

ปธานสังขาร เป็นโฉน การปราศจากความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ
 อันใด นี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้ว ด้วยจิต สมธิ และปธาน
 สังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่าประกอบด้วยจิตตสมธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๔๔}

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วย
 ดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่ง
 ธรรมเหล่านั้น

^{๔๑} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๐/๒๙๖.

^{๔๒} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๑/๒๙๗.

^{๔๓} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๒/๒๙๗.

^{๔๔} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๓/๒๙๗.

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธวิญญาณขันธ
ของบุคคลผู้บรรลุนิพพานเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น
ด้วยเหตุอัน จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๔๕}

๔. วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับวิมังสา ที่เรียกว่า วิมังสา
สมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไร
ถ้าภิกษุทำปัญญาให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิตสมาธินี้
เรียกว่าวิมังสา สมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม प्रารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความ
เพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
 ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม प्रารภความเพียร
ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สับสน ความภิชัยยิ่งความไพบุลย์ ความ
เจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่าปธานสังขาร

วิมังสาสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้า
เป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า วิมังสาสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๔๖}

ในบทเหล่านั้น วิมังสา เป็นไฉน
ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ อันใดนี้
เรียกว่า วิมังสา

สมาธิเป็นไฉน
ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ
ปธานสังขาร เป็นไฉน
การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่าปธาน
สังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้วด้วยวิมังสา สมาธิและปธาน
สังขารดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุอัน จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการ
ฉะนี้^{๔๗}

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วย
ดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่ง
ธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ
ของบุคคลผู้บรรลุนิพพานเหล่านั้น

^{๔๕} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๔/๒๙๘.

^{๔๖} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๕/๒๙๘.

^{๔๗} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๖/๒๙๘.

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๔๘}

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติการเจริญหรือการปฏิบัติ อิทธิบาท ๔ ประการ คือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร^{๔๙} หมายถึงสมาธิที่เกิดจาก ฉันทะ และความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยะสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจาก วิริยะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย จิตตสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์เพราะฉะนั้นอิทธิบาท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทะ^{๕๐} หมายถึง สร้างความพอใจในกุศลคือความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น ความพึงพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม ฉันทสมาธิ^{๕๑} หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง การปรารถนาคความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ จิต หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญูณธาตุที่สมกัน และ ปธานสังขาร หมายถึง ความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารถนาคความเพียร ประคองจิต ความขะมักเขม้น^{๕๒}ความบากบั่นความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ทอดย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยะผละ สัมมาวายามะ วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิสมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว)

สัมมปปธาน ๔ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะสร้างสรรค์ให้สัมฤทธิ์ผล อันประกอบด้วย (๑) สังวรปธาน เพียรป้องกัน หรือ เพียรระวังอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิด (๒) ปหานปธาน เพียรละ หรือ เพียรกำจัดอกุศลที่เกิดแล้วให้ลดและหมดไป (๓) ภาวนापธาน เพียรเจริญ หรือ สร้างกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิด (๔) อนุรักษนาปธาน เพียรอนุรักษหรือเพียรรักษาและส่งเสริมกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้อยู่ตลอดไป การเจริญสัมมปปธาน ๔ พระภิกษุในศาสนานี้จึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญาและ อภิญาบารมีอยู่^{๕๓}

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่าหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก หมายถึง การศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณเพื่อประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงกระบวนการทางหลักอิทธิบาท ๔ ไว้มากมาย ถือเป็นคำสอนที่ไม่ล้าสมัย สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างดีเยี่ยม

^{๔๘} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๗/๒๙๙.

^{๔๙} อง.เอกก.(ไทย) ๑/๓๙๘/๔๔๕

^{๕๐} ม.ม.(ไทย) ๑๒/๒๔๗/๑๗๗.

^{๕๑} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒

^{๕๒} อง.ปญจก.(ไทย) ๓/๖๗-๗๐/๓๓.

^{๕๓} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

๒.๓ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ความเป็นมาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอน และการบริหารที่มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ทุกด้าน เกิดผลสัมฤทธิ์และผลลัพธ์เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน สังคม ชุมชน เป็นที่เชื่อถือและยอมรับโดยผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ของ กรมวิชาการ เป็นการคัดเลือกเพื่อรับรางวัลพระราชทาน จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเริ่มมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ โดยกำเนิดขึ้นจากนำพระทัยอันเปี่ยมด้วยพระเมตตา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงมีพระราชปรารภแก่ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ล.ปิ่น มาลากุล) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดงานแสดงศิลปหัตถกรรม นักเรียนประจำปีการศึกษา ๒๕๐๖ และพระราชทานรางวัลแก่ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งจัดการศึกษาดีเด่น ใจความของพระราชปรารภมีว่า หากโรงเรียนใดจัดการเรียนการสอนดี ทำให้นักเรียนประพฤติดีและมีความรู้ดี ก็เห็นสมควรให้รางวัลนักเรียนและโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่นนั้น และทรงยินดีจะพระราชทานรางวัลดังกล่าวด้วย กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการได้รับ พระราชปรารภมาพิจารณาดำเนินการ ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น และถือเป็น ภารกิจสำคัญที่ปฏิบัติสืบต่อมาช้านาน เพราะนอกจากจะเป็นโอกาสอันดีในการทำกิจกรรม ที่สนอง พระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว รางวัลพระราชทาน ยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้ เกิดการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของชาติให้ดียิ่งขึ้นด้วย จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของ ชาติ พระราชทานขวัญ กำลังใจ แก่นักเรียน นักศึกษาที่มีความประพฤติดี มีผลการเรียนดี ตลอดถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้มาตรฐานดีเด่น ด้วยการพระราชทานรางวัล ซึ่งในระยะแรก พระราชทานด้วยพระองค์เอง จวบจนบัดนี้เป็นเวลากว่า ๓๐ ปี กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการ และพัฒนางานมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันมีนักเรียนนักศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานไปแล้วกว่า ๒,๗๐๐ คน มีสถานศึกษาที่เป็นผู้นำทางวิชาการมากกว่า ๑,๗๐๐ แห่ง

ในการคัดเลือก แต่เดิมกระทรวงศึกษาธิการคัดเลือกนักเรียน จากกลุ่มนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.ร) ที่สอบได้ลำดับที่ ๑-๕๐ ของประเทศ และให้รางวัลแก่โรงเรียน ที่มีนักเรียนได้รับรางวัลพระราชทานมากที่สุด ต่อมามีการพิจารณาเพิ่มประเภทรางวัล จำนวน รางวัลมากขึ้น ปัจจุบันมีรางวัลพระราชทานสำหรับสถานศึกษา ๕ ระดับ คือ ระดับก่อนประถม ศึกษา ระดับ ประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา และระดับการศึกษาระดับวิชาชีพ จำแนก รางวัลตาม ระดับและขนาดของสถานศึกษา การคัดเลือกใช้วิธีการประเมินตามแบบประเมินที่ กรมวิชาการจัดทำ ขึ้น การประเมินใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และการพิจารณาหลักฐาน และหรือร่องรอยที่ปรากฏโดยมี รายการประเมินและเกณฑ์กำหนดไว้ชัดเจน งานคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับ รางวัลพระราชทานนี้ เป็นงานที่มีเกียรติเป็นสิริมงคล สมควรที่ผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการ ด้วยความรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินและคัดเลือก คณะ กรรมการต้องกระทำอย่างมี หลักเกณฑ์ บริสุทธิ์ยุติธรรม ใช้ความสามารถและดุลพินิจในการ พิจารณาตัดสินผลอย่างถูกต้องตาม หลักการ มีใจเป็นกลางไม่โน้มเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้ได้บุคคลหรือสถานศึกษาที่สมควรได้รับ รางวัลพระราชทานอย่างแท้จริงนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาที่ผ่านการตัดสิน ต้องมีสิ่งทีแสดง ให้เห็นถึงความดีเด่นยอดเยี่ยมได้อย่างชัดเจนและดีจริง ทุกคนต้องตระหนักไว้เสมอว่ารางวัล

พระราชทานเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและเป็นเกียรติประวัติต่อผู้รับ อย่างสูงสุด คุณความดีจะถูกประกาศ และเผยแพร่ไปยังสาธารณชนทั่วไป สมควรที่ผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายต้องกระทำอย่างรอบคอบ และผู้ที่ได้รับรางวัลไปแล้วจะต้องดำรงรักษาคุณงามความดีนั้น ให้ยาวนานสืบไป^{๕๔}

คุณสมบัติของสถานศึกษาที่เข้าข่ายสถานศึกษารางวัลพระราชทาน คุณสมบัติของสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่มีสิทธิ์เข้ารับการประเมิน และคัดเลือกเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่จัดการศึกษาตามแผนก ๑๑ ศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ทั้งของรัฐและของเอกชนที่สามารถจัดการศึกษาได้มาตรฐานดีเด่นในด้านต่อไปนี้

ด้านที่ ๑ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

ด้านที่ ๒ งานวิชาการ

ด้านที่ ๓ งานธุรการปกครองและบริการ

ด้านที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

ด้านที่ ๕ ความพร้อมด้านปัจจัยการจัดการศึกษา

ด้านที่ ๖ ความดีเด่นของสถานศึกษา

ทั้งนี้ สถานศึกษาดังกล่าวต้องไม่เคยได้รับรางวัลพระราชทาน หรือเคยได้รับ รางวัลพระราชทานไม่น้อยกว่า ๓ ปี และให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ จึงจะมีสิทธิ์ส่ง เข้ารับการประเมิน ยกเว้นสถานศึกษานั้นจะเปลี่ยนขนาด

ขั้นตอนการคัดเลือกสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน (ส่วนภูมิภาค)

กรมวิชาการ โดยสำนักทดสอบทางการศึกษา ได้กำหนดขั้นตอนการคัดเลือกสถานศึกษาทุกระดับ เพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประกาศไปยังทุกพื้นที่ ให้ทราบทั่วกัน เพื่อความสะดวก เรียบร้อย และความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นไปตามแนวทางและระยะเวลาเดียวกันทั่วประเทศ มีความโปร่งใสยุติธรรม สามารถตรวจสอบได้

ขอข่ายการประเมินสถานศึกษารางวัลพระราชทาน ในการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับประถมศึกษา และมัศึกษานั้น สถานศึกษาจะถูกประเมินด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต รวม ๖ ด้าน ด้วยกัน ดังนี้

ด้านที่ ๑ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

๑) ความรู้ความสามารถด้านวิชาการ

๒) ความสามารถด้านการจัดการ

๓) สุขภาพ พละนาามัย

๔) การพัฒนาจิตใจ

ด้านที่ ๒ งานวิชาการ

^{๕๔} ทดสอบทางการศึกษา, สำนัก, คู่มือการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑-๒

- ๑) การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- ๒) การจัดบุคลากรตรงตามหน้าที่
- ๓) การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
- ๔) การจัดสื่อการเรียนการสอน
- ๕) การจัดบริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน
- ๖) การจัดการเรียนการสอน
- ๗) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- ๘) การดำเนินการด้านการวัดผลและประเมินผล
- ๙) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ด้านที่ ๓ งานธุรการ ปกครอง และบริการ

- ๑) การวางแผนระบบงานของงานสารบรรณการเงิน การบัญชีและพัสดุ
- ๒) การบริหารงานสารบรรณ การเงิน การบัญชี และพัสดุ ให้เป็นไปตาม ระเบียบ และวิธีที่เกี่ยวข้อง
- ๓) การวางแผนงานการปกครอง
- ๔) ผลการดำเนินงานการปกครอง
- ๕) การวางแผนการจัดบริการ และสวัสดิการ
- ๖) การให้บริการด้านสวัสดิการ

ด้านที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

- ๑) การพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
- ๒) สถานศึกษาให้ความรู้และบริการแก่ชุมชน
- ๓) สถานศึกษาได้รับความรู้และบริการจากชุมชน
- ๔) เจตคติที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

ด้านที่ ๕ ความพร้อมด้านปัจจัยการจัดการศึกษา

- ๑) นักเรียน
- ๒) บุคลากรในสถานศึกษา
- ๓) อาคารสถานที่
- ๔) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม
- ๕) แหล่งข้อมูลทางวิชาการ

ด้านที่ ๖ ความดีเด่นของสถานศึกษา

- ๑) แผนงาน โครงการ สอดคล้องกันนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริม การเรียนการสอน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรมดีเด่น
- ๒) การดำเนินงานตามแผนงาน โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรม

ดีเด่น

๓) ผลงานเกิดจากการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมดีเด่น^{๕๕}

รายการประเมินและวิธีการประเมิน การประเมินเพื่อคัดเลือกสถานศึกษา ระดับ
ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ด้านที่ ๑ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

- ๑) ความรู้ความสามารถด้านวิชาการ
- ๒) ความสามารถด้านการจัดการ
- ๓) สุขภาพ พลานามัย
- ๔) การพัฒนาจิตใจ

ด้านที่ ๒ งานวิชาการ

- ๑) การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- ๒) การจัดบุคลากรตรงตามหน้าที่
- ๓) การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
- ๔) การจัดสื่อการเรียนการสอน
- ๕) การจัดบริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน
- ๖) การจัดการเรียนการสอน
- ๗) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- ๘) การดำเนินการด้านการวัดผลและประเมินผล
- ๙) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ด้านที่ ๓ งานธุรการ ปกครอง และบริการ

- ๑) การวางแผนระบบงานของงานสารบรรณ การเงิน การบัญชี และพัสดุ
- ๒) การบริหารงานสารบรรณ การเงินการบัญชีและพัสดุ ให้เป็นไปตามแผนงาน
โครงการ
- ๓) การวางแผนงานการปกครอง
- ๔) ผลการดำเนินงานการปกครอง
- ๕) การวางแผนการจัดบริการ และสวัสดิการ
- ๖) การให้บริการด้านสวัสดิการ

ด้านที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

- ๑) การพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
- ๒) สถานศึกษาให้ความรู้และบริการแก่ชุมชน
- ๓) สถานศึกษาได้รับความรู้และบริการจากชุมชน
- ๔) เจตคติที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

ด้านที่ ๕ ความพร้อมด้านปัจจัยการจัดการศึกษา

^{๕๕} ทดสอบทางการศึกษา, สำนัก, คู่มือการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับ
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๖

- ๑) นักเรียน
- ๒) บุคลากรในสถานศึกษา
- ๓) อาคารสถานที่
- ๔) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม
- ๕) แหล่งข้อมูลทางวิชาการ

ด้านที่ ๖ ความดีเด่นของสถานศึกษา ความดีเด่นของสถานศึกษาเป็นผลที่เกิดจาก การจัดโครงการ กิจกรรมดีเด่นเป็นพิเศษ โครงการ กิจกรรมดังกล่าว ต้องสอดคล้องกับนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ และหรือสอดคล้องกับ ปรัชญา คติพจน์ หรือวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา เป็นโครงการที่มุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เช่น โรงเรียน สาธิต มุ่งเน้นการเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โรงเรียนของกองการศึกษาพิเศษ มุ่งเน้น การจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่ด้อยโอกาส เป็นต้น นอกจากนี้เป็นโครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับ แผนนโยบาย ปรัชญาของกระทรวงศึกษาธิการ และหรือคติพจน์ของสถานศึกษาแล้วโครงการ กิจกรรมดีเด่นจะต้อง ตอบสนองจุดเน้นของหลักสูตรที่ทำให้เกิดทักษะและกระบวนการ โดย ท้องถิ่นมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตามความถนัดความสนใจของนักเรียนและดีเด่นจนเป็นที่ ยอมรับของสังคม โดยแยกออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. ด้านการเรียน การสอน ๒. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และ ๓. ด้านการส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ

๑) แผนงาน โครงการสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริม การเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรมดีเด่น

๒) การดำเนินงานตามแผนงาน โครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เฉพาะหรือ กิจกรรมดีเด่น

๓) ผลงานเกิดจากการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมดีเด่น^{๕๖}

จากรายละเอียดการคัดเลือกสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานข้างต้น จะเห็นได้ ว่า เป็นการคัดเลือกตามเกณฑ์ รายการประเมินที่ละเอียด ครอบคลุม การจัดการศึกษา และการ บริหาร การศึกษาของโรงเรียนทุกด้าน ทั้งยังใช้วิธีประเมินหลากหลายรูปแบบผสมผสานกัน ได้แก่ การสอบถาม สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารร่องรอยการดำเนินงานจากเอกสาร การสังเกต การปฏิบัติงานจริง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระดับท้องถิ่น ชุมชน ที่เป็นรูปธรรม สอดคล้อง กับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ด้วยเพื่อให้เชื่อ แน่ได้ว่าโรงเรียนดังกล่าวได้มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนและการบริหารในทุกด้าน ประสบผลสำเร็จจริง การศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน และสังคมชุมชนจริง เป็นสิ่งที่ สามารถพิสูจน์และตรวจสอบได้ แสดงถึงการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพคู่ควร และเหมาะสมกับการที่ จะได้รับรางวัลพระราชทาน

^{๕๖} ทดสอบทางการศึกษา, สำนัก, คู่มือการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐-๒๙

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน และได้้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้อง มาใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ดังสรุปต่อไปนี้

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน

กฤษณา จันทร์ทอง^{๕๗} ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของครูผู้สอนและนักเรียนโรงเรียนราชาพาณิชยน์าวีจังหวัดชลบุรีผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกและครูผู้สอนของโรงเรียนราชาพาณิชยน์าวี จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามกำกับดูแลและสนับสนุน ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการนิเทศและพัฒนาบุคลากรด้านวิชาการเรียงตามล าดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของนักเรียนและครูผู้สอนของโรงเรียนราชาพาณิชยน์าวีจังหวัดชลบุรี ำแนกตามสถานภาพของบุคลากร โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอภิธิบาท ๔

พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง^{๕๘} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักอภิธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อภิธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่สถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอภิธิบาท ๔ ต่างกัน และผู้มีประสบการณ์ ทำงานต่างกันก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอภิธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอภิธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านวิริยะแตกต่างกัน

พระมหาสุภีร์ ฐิตเมโธ^{๕๙} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารราชการ” พบว่า พุทธธรรม เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้อุดมการณ์ในเรื่องการถือหลักความมีเหตุผล ในการปฏิบัติราชการบรรลุผลได้ทั้งในด้านความมีเหตุผลในการทำงานทั่วไป และ

^{๕๗} กฤษณา จันทร์ทอง, “ปัญหาการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของครูผู้สอน และนักเรียนโรงเรียนราชาพาณิชยน์าวีจังหวัดชลบุรี”, **งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

^{๕๘} พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง, เรื่อง “การใช้หลักอภิธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษาในกลุ่ม ๗”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒).

^{๕๙} พระมหาสุภีร์ ฐิตเมโธ “พระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารราชการ”, **วิทยานิพนธ์ : ศูนย์เครือข่ายการนิเทศการมัธยมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓).

ด้านการแก้ปัญหา โดยใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล รู้จักกาลเทศะรู้จักบุคคล และสิ่งแวดล้อม เคารพความจริงและหลักการ และยึดหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักการถือหลักพึ่งตัวเองในการทำความดีเป็นการส่งเสริมให้บุคคลรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองซึ่งจะนำไปสู่ความรับผิดชอบในองค์การอื่นๆ ต่อไป

ชาตรี แนวจำปา^{๖๐} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการ ปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลางบุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการ ปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีอายุ และรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการ ประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกัน สรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียร บากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ

กัญแก้วพารณ์ กลิ่นน้มนวล^{๖๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้าน วิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^{๖๐} ชาตรี แนวจำปา, “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการ ปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒)

^{๖๑} กัญแก้วพารณ์ กลิ่นน้มนวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

วิไลวรรณ นิลนบตี^{๖๒} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนเอกชน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรผู้บริหารและครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาต่างกันในภาพรวมและด้านทั้ง ๔ ด้าน คือฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, วิมังสา

มาริษา ชุกิตติพงษ์^{๖๓} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัทผลิตภัณฑ์ยานยนต์” ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ระดับความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง และอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง พนักงานที่มีระดับการศึกษาและอายุงานต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กร แตกต่างกัน พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน สถานภาพสมรสต่างกันและอายุงานต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรต่างกัน คุณภาพชีวิตในองค์กรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับองค์การและอิทธิบาท ๔ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กรการคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านโอกาสในการก้าวหน้าและความมั่นคง ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเหมาะสมอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กรได้

สภาวดี บริกุล^{๖๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กับประสิทธิภาพการทำงาน : ศึกษากรณี บริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย) พบว่าการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพนักงานบริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย) โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ และด้านวิมังสา มีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมาก ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย) โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติ ตนด้วยความซื่อสัตย์เปิดเผย ด้านการบริการลูกค้า ด้านความเป็นเลิศในทางธุรกิจ ด้านการทำงาน เป็นทีม และด้านพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก การปฏิบัติงานตาม หลักอิทธิบาท ๔ โดยรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานเชิงบวก ในระดับสูง

สิทธิชัย เดชาสิทธิ์^{๖๕} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการ

^{๖๒} วิไลวรรณ นิลนบตี, “การบริหารหลักสูตรการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนเอกชน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๖๓} มาริษา ชุกิตติพงษ์, “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัทผลิตภัณฑ์ยานยนต์”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐).

^{๖๔} สภาวดี บริกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กับประสิทธิภาพการทำงาน : ศึกษากรณี บริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย)”, **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๖๕} สิทธิชัย เดชาสิทธิ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ในการปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”, **สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

ปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการเพศชายและเพศหญิง มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ส่วนระดับการศึกษาทั้งต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อธิบาท ๔

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษา

กวาง เสียงล้ำ^{๖๖} ได้ทำการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของทัศนคติของครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๓ พบว่า ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นต่อคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการครองตน ด้านการครองงาน และด้านการครองคน ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน และเมื่อเปรียบเทียบด้านพฤติกรรมคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลางมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่

ชาญ สีหาราช^{๖๗} ได้ทำการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลยและเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงาน และคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีพฤติกรรมการทำงานที่และความรับผิดชอบทั้ง ๗ ด้าน คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานธุรการ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานปกครองนักเรียน ด้านการบริหารงานบริการ ด้านการบริหารงานโรงเรียนกับชุมชน และด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมทั้ง ๓ ด้าน คือด้านในการด รงตนของผู้บริหาร ด้านคุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน และด้านคุณธรรมในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ถาวร อางนလာ^{๖๘} ได้ทำการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑ พบว่า

^{๖๖}กวาง เสียงล้ำ, “พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครูผู้สอนและ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๙).

^{๖๗}ชาญ สีหาราช, “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒).

^{๖๘}ถาวร อางนလာ, “พฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๙).

๑) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองตน ครองคน และครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านและ โดยรวม คือ ด้านคุณธรรมในการครองตน ครองคนและครองงาน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต ๑ อยู่ในระดับมาก

๒) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ระดับพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน จำแนกตามสถานภาพและพฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออก พบว่าไม่แตกต่างกัน

๓) ข้อเสนอแนะของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมคุณธรรมและ จริยธรรมด้านการครองตน ครองคน และครองงาน มีดังนี้ ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการครองตน ควรพัฒนางานของตนเองเพื่อสังคมอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อความเจริญและความก้าวหน้าทางด้าน การศึกษา ในด้านการครองคน ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นทั้งส่วนตัว ครอบครัว ส่วนรวม ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ เป็นต้น ในด้านการครองงาน โดยยึดประโยชน์ของชาติที่มีระบบการ

๒.๔.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

โสภณ ขำทัพ ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติอานาปานสติกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนนทบุรี พบว่า

๑) ด้านข้อมูลทางสถานภาพของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งมี ๗ ด้าน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่งหน้าที่ในโรงเรียน สังกัดของโรงเรียน และขนาดของโรงเรียนที่ต่างกัน ส่งผลให้การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

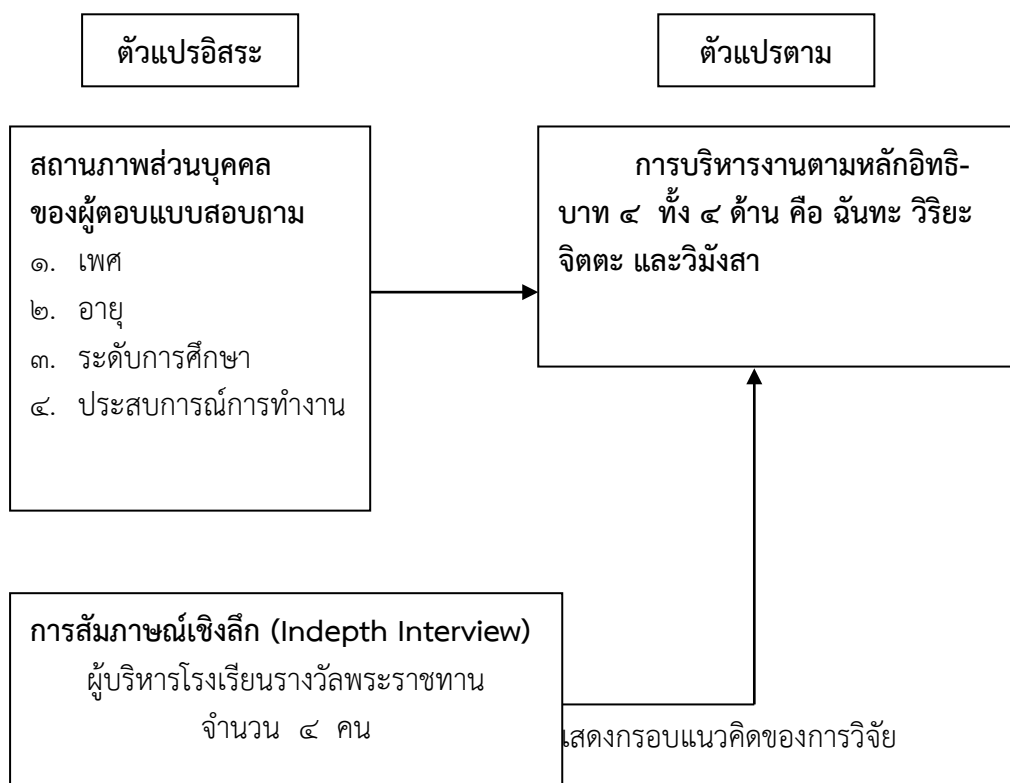
๒) ด้านระดับพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ซึ่งมี ๔ ด้าน ได้แก่ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ความเข้าใจในหลักการพัฒนาจิตด้วยอานาปานสติและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนตามแนวพุทธปรัชญา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง^{๖๔}

จากการศึกษาทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่าการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานั้น ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานด้านวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป ตลอดจนการบริหารงานด้านอื่นๆ นั้นยังประสบปัญหาในการบริหารอยู่ไม่น้อย การนำหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาใช้ร่วมกับการบริหารงานถือได้ว่าเป็นเครื่องช่วยในการที่จะนำผลสำเร็จมาสู่สถานศึกษา เนื่องจากอาจกล่าวได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ผลสำเร็จของการปฏิบัติงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่ต้องการขอรับพระราชทานรางวัลโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น หากผู้บริหารสถานศึกษายึดถือหลักอิทธิบาท ๔ จะนำมาซึ่งความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^{๖๔} โสภณ ขำทัพ, “ศึกษาการปฏิบัติอานาปานสติกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของ ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการบริหารของผู้บริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยการใช้แบบสอบถามกับข้าราชการครูในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการศึกษา
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก
 - ๓.๒.๑ ประชากร
 - ๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง
 - ๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลหลัก
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ การสร้างเครื่องมือ
 - ๓.๔.๑ ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม
 - ๓.๔.๒ ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์
 - ๓.๔.๓ ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม
 - ๓.๔.๔ ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - ๓.๕.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม
 - ๓.๕.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
 - ๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม
 - ๓.๖.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์
- ๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - ๓.๗.๑ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ
 - ๓.๗.๒ สถิติพรรณนา ใช้สูตรดังนี้
 - ๓.๗.๓ สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

๓.๑ รูปแบบการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ ข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔^๑ และปีการศึกษา ๒๕๕๕^๒ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวนทั้งหมด ๙๖ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การกำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan^๓ ได้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ ได้แก่ โรงเรียนวัดวังยาง โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ และโรงเรียนเขาทอง และโรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยาคม) จำนวน ๗๖ คน

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการหรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการของโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ รวม ๔ โรงเรียน จำนวน ๘ คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการโรงเรียนวัดวังยาง โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ และโรงเรียนเขาทอง และโรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยาคม)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนในขั้นตอนที่ ๑ มาสร้างเป็น แบบสอบถาม เพื่อใช้สอบถามครูผู้สอน โดยลักษณะคำตอบ ใช้เกณฑ์มาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale)

๓.๔ การสร้างเครื่องมือ

๓.๔.๑ ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

ในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

^๑กระทรวงศึกษาธิการ, ประกาศรายชื่อนักเรียน นักศึกษาและสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/๑๘๘๒๒/๒๐๔๑๕๕.pdf>

^๒กระทรวงศึกษาธิการ, ประกาศรายชื่อนักเรียน นักศึกษาและสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/๓๖๙๓๓/๔๑๓๔๘๘.pdf>

^๓ Krejcie and Morgan อ้างถึงใน ประยูร อาษานาม, คู่มือการวิจัยทางการศึกษา, (ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๗.

๑) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

๒) สร้างแบบสอบถาม โดยการปรับปรุงแบบสอบถามเรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๓) นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยวิธีหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป^๔

๔) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูผู้สอน ในโรงเรียนเครือข่ายอำเภอเมืองนครสวรรค์ ๑ กลุ่มแม่ปิง ได้แก่ จำนวน ๕ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ จำนวน ๓๐ คน

๕) นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาหาความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)^๕ ค่าที่ได้คือ .๘๗๙

๖) ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๔.๒ ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ศึกษาวิจัยเอาไว้

๒) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

๓) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๔) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือ

๖) เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวม

^๔ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัย, (ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๒.

^๕ บุญชม ศรีสะอาด, การอ้างอิงประชากรเมื่อใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่ากับกลุ่มตัวอย่าง, วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, (๓ กรกฎาคม ๒๕๓๕), หน้า ๙๖.

ข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๔.๓ ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒) หาคความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐ เมื่อมีบางข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า ๐.๕ ผู้วิจัยจะปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ

๓) หาคความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) ที่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๑ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาคความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

๔) นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๔.๔ ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ที่สร้างไว้

๒) หาคความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงด้านโครงสร้างและเนื้อหาของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐ เมื่อมีบางข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า ๐.๕ ผู้วิจัยจะปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

๓.๕.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

๑) ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑ ได้แก่ โรงเรียนวัดวังยาง โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ และโรงเรียนเขาทอง และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๓ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยาคม) ขออนุญาตให้ผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

๒) ส่งแบบสอบถาม พร้อมหนังสือ ขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ และเขต ๓ ทุกโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

๓) นำแบบสอบถามที่รวบรวมมาได้ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

๓.๕.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) จำนวน ๘ ท่าน ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน ๔ ท่าน เป็นรองผู้อำนวยการหรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนจำนวน ๔ ท่าน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จะกระทำโดยการสัมภาษณ์โดยการนัดล่วงหน้า มีการใช้อุปกรณ์ในการบันทึกเสียงข้อมูล การสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ทำการบันทึกและตั้งใจฟังร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ตามระยะเวลาที่กำหนด

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม และประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows ดังนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลด้านส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

๒) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง ปฏิบัติมาก

๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง

๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง ปฏิบัติน้อย

๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด

๓) เปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนคติของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานโดยการทดสอบค่าที (t - test)

๓.๖.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์

เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติสำหรับการวิจัย ดังนี้

๓.๗.๑ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

- ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าความสอดคล้องของเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา

$\sum R$ คือ ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยที่

$R = +๑$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม

$R = ๐$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าไม่แน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม

$R = -๑$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาไม่มีความเหมาะสม

- ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha – coefficient) ใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \left[\frac{K}{K-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ α คือ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

K คือ จำนวนข้อของแบบสอบถาม

S_i^2 คือ ผลรวมค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ

S^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ

๓.๗.๒ สถิติพรรณนา ใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ P คือ ร้อยละ
 f คือ ความถี่
 \bar{X} คือ ค่าเฉลี่ย
 S.D. คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 N คือ ประชากรทั้งหมด

๓.๗.๓ สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ \bar{X}_1, \bar{X}_2 คือ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรที่ ๑ และที่ ๒
 S_1^2, S_2^2 คือ ความแปรปรวนของกลุ่มประชากรที่ ๑ และที่ ๒
 n_1, n_2 คือ จำนวนประชากรที่ ๑ และที่ ๒

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ F คือ ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F-Distribution)
 MS_B คือ ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
 MS_W คือ ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๗๖ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ ๓ เปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ ๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

สำหรับผลของการศึกษาในแต่ละส่วน มีสาระสำคัญและเนื้อหาสามารถประมวลทั้งในรูปแบบของตารางและการวิเคราะห์บรรยาย ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. เพศ	ชาย	๒๔	๓๑.๖
	หญิง	๕๒	๖๘.๔
รวม		๗๖	๑๐๐
๒. อายุ	ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒	๒.๖
	๒๕ - ๓๐ ปี	๖	๗.๙
	๓๑ - ๓๕ ปี	๑๙	๒๕
	มากกว่า ๓๕ ปี	๔๙	๖๔.๕
รวม		๗๖	๑๐๐
๓. ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๐	๐
	ปริญญาตรี	๕๘	๗๖.๓
	ปริญญาโท	๑๘	๒๓.๗
	ปริญญาเอก	๐	๐
รวม		๗๖	๑๐๐
๔. ประสบการณ์การทำงาน	ต่ำกว่า ๕ ปี	๓	๓.๙
	๕ - ๑๐ ปี	๑๒	๑๕.๘
	๑๑ - ๑๕ ปี	๑๘	๒๓.๗
	๑๖ ปีขึ้นไป	๔๓	๕๖.๖
รวม		๗๖	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่าข้าราชการครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๔ และเพศชาย จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖ เมื่อพิจารณาถึงอายุพบว่า เป็นผู้ที่มียุมากกว่า ๓๕ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๕ รองลงมาเป็นอายุระหว่าง ๓๑ - ๓๕ ปี จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕ อายุระหว่าง ๒๕ - ๓๐ ปี จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๙ และอายุระหว่างต่ำกว่า ๒๕ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๖ เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาพบว่าระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๓ รองลงมาเป็นปริญญาโท จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๗ และไม่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาโท เมื่อพิจารณาประสบการณ์การทำงานพบว่าระหว่าง ๑๖ ปีขึ้นไป มากที่สุด เป็นจำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๖ รองลงมาเป็น ๑๑ - ๑๕ ปี จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๗ ระหว่าง ๕ - ๑๐ ปี จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๘ และต่ำกว่า ๕ ปี จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๙

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม

ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน	ระดับความคิดเห็น (n=๗๖)		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ด้านฉันทะ	๔.๕๐	.๑๘๗	มากที่สุด
๒	ด้านวิริยะ	๔.๖๒	.๒๑๔	มากที่สุด
๓	ด้านจิตตะ	๔.๖๖	.๑๖๗	มากที่สุด
๔	ด้านวิมังสา	๔.๖๗	.๑๘๗	มากที่สุด
รวมทั้งหมด		๔.๖๒	.๑๑๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับ มากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิมังสา ($\bar{X}=๔.๖๗$) ด้านจิตตะ ($\bar{X}=๔.๖๖$) ด้านวิริยะ ($\bar{X}=๔.๖๒$) และด้านฉันทะ ($\bar{X}=๔.๕๐$)

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านฉันทะ

ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านฉันทะ	ระดับความคิดเห็น (n=๗๖)		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ผู้บริหารมีความพอใจในการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน	๔.๕๗	.๕๙๖	มากที่สุด
๒	ผู้บริหารมีความพอใจในได้รับการพัฒนาตนเอง	๔.๕๔	.๕๗๖	มากที่สุด
๓	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานของโรงเรียนอยู่เสมอ	๔.๕๙	.๕๒๑	มากที่สุด

๔	ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	๔.๖๑	.๕๙๑	มากที่สุด
๕	ผู้บริหารมีการจัดให้บุคลากรได้รับการอบรมนอกสถานที่	๔.๔๑	.๖๑๕	มากที่สุด
๖	ท่านมีความพร้อมในการพัฒนาตนเองทั้งกายและใจ	๔.๕๗	.๕๗๔	มากที่สุด
๗	ท่านมีความพอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่	๔.๖๑	.๕๑๘	มากที่สุด
๘	ท่านมีความพอใจที่โรงเรียนมีการพัฒนาอยู่เสมอ	๔.๕๐	.๕๕๔	มากที่สุด
๙	ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน	๔.๕๑	.๕๗๗	มากที่สุด
๑๐	ท่านมีการพัฒนาด้านการศึกษาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	๔.๕๔	.๕๙๙	มากที่สุด
รวมทั้งหมด		๔.๕๔	.๑๘๗	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น ด้านฉันทะ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และท่านมีความพอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ ($\bar{X} = ๔.๖๑$) และระดับที่น้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการจัดให้บุคลากรได้รับการอบรมนอกสถานที่ ($\bar{X} = ๔.๔๑$)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน **ด้านวิริยะ**

ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านวิริยะ	ระดับความคิดเห็น (n=๗๖)		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบุคลากร	๔.๕๕	.๕๗๕	มากที่สุด
๒	ผู้บริหารมีความพยายามที่จะพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	๔.๖๑	.๕๔๔	มากที่สุด
๓	ผู้บริหารจัดกิจกรรมนิเทศภายในร่วมกับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ	๔.๖๗	.๕๒๖	มากที่สุด
๔	ผู้บริหารมีการกระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง	๔.๖๒	.๕๔๑	มากที่สุด
๕	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนางาน	๔.๗๔	.๔๔๓	มากที่สุด
๖	ท่านมีการพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความชำนาญใน	๔.๕๓	.๖๒๑	มากที่สุด

	หน้าที่			
๗	ท่านพยายามศึกษาเพิ่มเติมในงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน	๔.๕๙	.๕๒๑	มากที่สุด
๘	ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะได้รับการอบรม เพื่อพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น	๔.๖๓	.๖๐๘	มากที่สุด
๙	ท่านมีความตื่นตัวในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	๔.๖๖	.๔๗๘	มากที่สุด
๑๐	ท่านเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงาน	๔.๖๗	.๕๐๐	มากที่สุด
รวมทั้งหมด		๔.๖๒	.๒๑๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น ด้านวิริยะ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนางาน ($\bar{X}=๔.๗๔$) และระดับที่น้อยที่สุด คือ ท่านมีการพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความชำนาญในหน้าที่ ($\bar{X}=๔.๕๓$)

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน **ด้านจิตตะ**

ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านจิตตะ	ระดับความคิดเห็น (n=๗๖)		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ในการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน	๔.๖๘	.๔๙๖	มากที่สุด
๒	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ในการสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อกลับมาพัฒนางานของตน	๔.๕๙	.๕๔๖	มากที่สุด
๓	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่บุคลากรที่ปฏิบัติงาน ทำให้งานบรรลุตามเป้าหมาย	๔.๖๖	.๕๐๕	มากที่สุด
๔	ผู้บริหารมีการตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ	๔.๗๕	.๔๙๓	มากที่สุด
๕	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงานจนกว่างานนั้นๆ จะสำเร็จจุล่ง	๔.๗๑	.๔๘๕	มากที่สุด
๖	ท่านมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเอง	๔.๗๐	.๔๖๒	มากที่สุด
๗	ท่านหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อพัฒนาการทำงานในคราวต่อไป	๔.๘๐	.๔๓๓	มากที่สุด

๘	ท่านมีความเอาใจใส่ในการฝึกฝนพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ	๔.๕๔	.๕๕๒	มากที่สุด
๙	ท่านหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาโรงเรียน	๔.๗๒	.๔๗๙	มากที่สุด
๑๐	ท่านมีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงานจนกว่างานนั้นๆจะสำเร็จ	๔.๕๑	.๕๗๗	มากที่สุด
รวมทั้งหมด		๔.๖๗	.๑๖๘	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น ด้านจิตตะ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด คือ ท่านหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อพัฒนาการทำงานในคราวต่อไป ($\bar{X} = ๔.๘๐$) และระดับที่น้อยที่สุด คือ ท่านมีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงานจนกว่างานนั้นๆจะสำเร็จ ($\bar{X} = ๔.๕๑$)

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน **ด้านวิมังสา**

ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ด้านวิมังสา	ระดับความคิดเห็น (n=๗๖)		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ	๔.๖๘	.๔๙๖	มากที่สุด
๒	ผู้บริหารมีการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น	๔.๖๑	.๕๙๑	มากที่สุด
๓	ผู้บริหารมีการพิจารณาในการส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น	๔.๖๒	.๕๖๕	มากที่สุด
๔	ผู้บริหารมีการหาวิธีการต่างๆ เพื่อมาพัฒนาบุคลากรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ	๔.๖๘	.๕๒๒	มากที่สุด
๕	ผู้บริหารมีการพิจารณาวางแผนงาน เป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจน	๔.๗๑	.๕๑๒	มากที่สุด
๖	ท่านมีการประเมินตนเองในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ	๔.๗๑	.๔๕๗	มากที่สุด
๗	ท่านยอมรับและแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญาในการทำงานของตน	๔.๖๔	.๕๕๙	มากที่สุด
๘	ท่านมีการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติงาน	๔.๗๑	.๔๘๕	มากที่สุด
๙	ท่านมีวิธีการที่จะปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ	๔.๗๒	.๔๗๙	มากที่สุด

๑๐	ท่านมีการวางแผนงาน และปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน	๔.๖๓	.๕๑๒	มากที่สุด
รวมทั้งหมด		๔.๖๗	.๑๑๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น ด้านวิมังสา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด คือ ท่านมีวิธีการที่จะปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=๔.๗๒$) และระดับที่น้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น ($\bar{X}=๔.๖๑$)

๔.๓ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ ๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามเพศ มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมจำแนกตามเพศ

(n=๗๖)

ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๑	ด้านฉันทะ	ชาย	๒๔	๔.๕๖	.๒๐๙	.๗๓๓	.๔๖๖
		หญิง	๕๒	๔.๕๓	.๑๗๖		
๒	ด้านวิริยะ	ชาย	๒๔	๔.๖๓	.๑๘๕	.๑๙๓	.๘๔๘
		หญิง	๕๒	๔.๖๒	.๒๒๘		
๓	ด้านจิตตะ	ชาย	๒๔	๔.๖๕	.๑๔๗	-.๔๕๕	.๖๕๑
		หญิง	๕๒	๔.๖๗	.๑๗๗		
๔	ด้านวิมังสา	ชาย	๒๔	๔.๖๘	.๒๒๑	.๓๔๕	.๗๓๑
		หญิง	๕๒	๔.๖๖	.๑๗๑		
รวมทั้งหมด		ชาย	๒๔	๔.๖๓	.๑๑๙	.๓๗๐	.๗๑๒
		หญิง	๕๒	๔.๖๒	.๑๑๓		

จากตาราง ๔.๗ พบว่าข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม ($t=.๓๗๐$, $Sig=.๗๑๒$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการครูมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามอายุ มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมจำแนกตามอายุ

(n=๗๖)							
ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	แหล่งความแปรปรวน	ss	df	MS	F	Sig
๑	ด้านฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	.๐๔๙	๑	.๐๔๙	๑.๔๐๐	.๒๔๑
		ภายในกลุ่ม	๒.๕๗๘	๗๔	.๐๓๕		
		รวม	๒.๖๒๗	๗๕			
๒	ด้านวิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	.๐๑๐	๑	.๐๑๐	.๒๑๙	.๖๔๑
		ภายในกลุ่ม	๓.๔๓๗	๗๔	.๐๔๖		
		รวม	๓.๔๔๗	๗๕			
๓	ด้านจิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	.๐๑๑	๑	.๐๑๑	.๓๙๕	.๕๓๒
		ภายในกลุ่ม	๒.๐๙๗	๗๔	.๐๒๘		
		รวม	๒.๑๐๘	๗๕			
๔	ด้านวิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	.๐๐๐	๑	.๐๐๐	.๐๐๐	.๙๙๗
		ภายในกลุ่ม	๒.๖๓๒	๗๔	.๐๓๖		
		รวม	๒.๖๓๒	๗๕			
รวมทั้งหมด		ระหว่างกลุ่ม	.๐๐๓	๑	.๐๐๓	.๒๔๗	.๖๒๐
		ภายในกลุ่ม	.๙๔๗	๗๔	.๐๑๓		
		รวม	.๙๕๐	๗๕			

จากตาราง ๔.๘ พบว่าข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม ($f=.๒๔๘$, $Sig=.๖๒๐$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการครูมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามระดับการศึกษา มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมจำแนกตามระดับการศึกษา

(n=๗๖)

ข้อ	การบริหารงาน ของผู้บริหาร สถานศึกษาตาม หลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัล พระราชทาน จังหวัดนครสวรรค์	ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๑	ด้านฉันทะ	ปริญญาตรี	๕๘	๔.๕๒๙	.๑๙๘	-๑.๑๘๓	.๒๔๑
		ปริญญาโท	๑๘	๔.๕๘๘	.๑๔๐		
๒	ด้านวิริยะ	ปริญญาตรี	๕๘	๔.๖๓๒	.๒๑๗	.๔๖๘	.๖๔๑
		ปริญญาโท	๑๘	๔.๖๐๕	.๒๐๙		
๓	ด้านจิตตะ	ปริญญาตรี	๕๘	๔.๖๖๐	.๑๖๗	-.๖๒๙	.๕๓๒
		ปริญญาโท	๑๘	๔.๖๘๘	.๑๗๑		
๔	ด้านวิมังสา	ปริญญาตรี	๕๘	๔.๖๗๒	.๑๙๔	.๐๐๔	.๙๙๗
		ปริญญาโท	๑๘	๔.๖๗๒	.๑๖๗		
รวมทั้งหมด		ปริญญาตรี	๕๘	๔.๖๒๓	.๑๑๔	-.๔๙๗	.๖๒๐
		ปริญญาโท	๑๘	๔.๖๓๘	.๑๐๙		

จากตาราง ๔.๙ พบว่าข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม ($t=-.๔๙๗$, $Sig=.๖๒๐$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการครูมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงาน

บุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

(n=๗๖)

ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	แหล่งความแปรปรวน	ss	df	MS	F	Sig
๑	ด้านฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	.๐๖๔	๓	.๐๒๑	.๖๐๐	.๖๑๗
		ภายในกลุ่ม	๒.๕๖๓	๗๒	.๐๓๖		
		รวม	๒.๖๒๗	๗๕			
๒	ด้านวิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	.๑๐๒	๓	.๐๓๔	.๗๒๙	.๕๓๘
		ภายในกลุ่ม	๓.๓๔๖	๗๒	.๐๔๖		
		รวม	๓.๔๔๗	๗๕			
๓	ด้านจิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	.๐๐๐	๓	.๐๐๐	.๐๐๐	๑.๐๐๐
		ภายในกลุ่ม	๒.๑๐๘	๗๒	.๐๒๙		
		รวม	๒.๑๐๘	๗๕			
ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	แหล่งความแปรปรวน	ss	df	MS	F	Sig
๔	ด้านวิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	.๐๑๗	๓	.๐๐๖	.๑๕๒	.๙๒๘

	ภายในกลุ่ม	๒.๖๑๕	๗๒	.๐๓๖		
	รวม	๒.๖๓๒	๗๕			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	.๐๑๐	๓	.๐๐๓	.๒๕๙	.๘๕๕
	ภายในกลุ่ม	.๙๔๐	๗๒	.๐๑๓		
	รวม	.๙๕๐	๗๕			

จากตาราง ๔.๑๐ พบว่าข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม ($F=.๒๕๙$, $Sig=.๘๕๕$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการครูมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๔ หาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

สมมติฐานที่ ๔ ฉันทะมีความสัมพันธ์กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

สมมติฐานที่ ๕ วิริยะมีความสัมพันธ์กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

สมมติฐานที่ ๖ จิตตะมีความสัมพันธ์กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

สมมติฐานที่ ๗ วิมังสามีความสัมพันธ์กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมนระหว่างตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

(n=๗๖)

ตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔	ภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์	
	Spearman Correlations	ระดับความสัมพันธ์
ฉันทะ	.๕๕๖**	สูง
วิริยะ	.๖๑๕**	สูง
จิตตะ	.๖๐๖**	สูง

วิมังสา	.๕๗๕**	สูง
---------	--------	-----

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตาราง ๔.๑๑ พบว่าตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านฉันทะ ($r_s = .๕๕๖$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ส่วนด้านวิริยะ ($r_s = .๖๑๕$) ด้านจิตตะ ($r_s = .๖๐๖$) และด้านวิมังสา ($r_s = .๕๗๕$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๕ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
ด้านฉันทะ - ผู้บริหารอาจชื่นชมพอใจในการพัฒนาโรงเรียน พัฒนาบุคลากร แต่บุคลากรบางท่านอาจ	- ผู้บริหารควรสร้างทัศนคติที่ดีต่องานให้แก่บุคลากรได้เกิดความตระหนักรู้
ปัญหา ทำงานตามหน้าที่ มิใช่ทำเพราะเกิดความพอใจในงาน	ข้อเสนอแนะ ความสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นที่ได้รับความเชื่อมั่นและไว้วางใจจากสังคม แวดล้อม
ด้านวิริยะ - ผู้บริหารมีความเพียรต่องาน ในขณะที่บุคลากรบางท่านอาจเกิดความย่อท้อต่องาน	- ผู้บริหารควรต้องมีการเสริมแรงให้แก่บุคลากร และกระตุ้นการทำงานของบุคลากรอยู่เสมอ
ด้านจิตตะ - ในบางครั้งผู้บริหารอาจมีความจดจ่อต่องานมากเกินไป เนื่องจากต้องการให้งานสำเร็จด้วยดีจนทำให้บุคลากรเกิดความเคร่งเครียด	- ปรับเปลี่ยนบรรยากาศในการทำงานให้มีความสุข
ด้านวิมังสา - แนวทางการแก้ไขปัญหาของผู้บริหารในบางครั้งอาจจะยากลำบากเกินไปสำหรับบุคลากร	- ผู้บริหารควรพิจารณาในการแก้ไข ปัญหาต่างๆ ที่เกิดกับการทำงานของบุคลากร และหาแนวทางแก้ไขที่ดีและง่ายต่อการแก้ไข

๔.๖ ผลการสัมภาษณ์การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๘ ท่าน โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานในปี ๒๕๕๔ และปีการศึกษา ๒๕๕๕ ในจังหวัดนครสวรรค์ สามารถสรุปได้ดังนี้

การบริหารงานของผู้บริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ

๑. การนำฉันทะมาใช้ในการบริหารงาน

ผู้บริหารมีความรัก ความพอใจในการบริหารงาน เพราะในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีทั้งการบริหารงานบุคคล งบประมาณ บริหารงานต่างๆ ซึ่งเป็นภาระงานที่มีมากมาย หากไม่มีใจรัก และพอใจ การบริหารงานจะเป็นไปด้วยความอยากลำบาก โดยเฉพาะในการที่จะบริหารงานเพื่อให้ได้รับพระราชทานรางวัลโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพราะในการขอพระราชทาน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบริหารงานให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้นกว่าบริหารงานโรงเรียนทั่วไป ซึ่งเป็นความรับผิดชอบที่มากขึ้น หากไม่มีความรัก ความพอใจเป็นพื้นฐานเสียก่อน ก็จะเป็นการอยากที่จะบริหารงานได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

๒. ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการบริหารด้านฉันทะ คือ บุคลากรไม่รักในงานที่ทำ เพราะการขอพระราชทานรางวัลโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น สถานศึกษาต้องมีการเตรียมพร้อมในทุกด้าน ดังนั้นภาระงานของครูจะเพิ่มขึ้น ทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกไม่มีความสุขในการทำงานได้

แนวทางแก้ปัญหา คือ สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ผู้บริหารจะคอยให้คำปรึกษาเมื่อบุคลากรต้องการ ร่วมทำงานกับบุคลากรอยู่ตลอดเวลา มิใช่เพียงแค่สั่งงานเพียงอย่างเดียว หมั่นสอบถามความสุขความทุกข์ของบุคลากร รับฟังปัญหาต่างๆของบุคลากร ที่สำคัญต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานให้แก่บุคลากรเห็นเป็นแบบอย่าง เมื่อบรรยากาศดี ผู้บริหารดี จะทำให้บุคลากรเกิดความรัก ความพอใจในการทำงานต่อไป

การบริหารงานของผู้บริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ

๑. การนำวิริยะมาใช้ในการบริหาร

ผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดถือหลักอิทธิบาท ๔ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิริยะ ต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเอง หากผู้บริหารมีความขยันหมั่นเพียร จะทำให้บุคลากรเกิดความขยันและตื่นตัวในการทำงานอีกด้วย

๒. ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการบริหารด้านวิริยะ คือ บุคลากรบางท่านขาดความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

แนวทางแก้ปัญหา คือ ผู้บริหารคอยกระตุ้นให้บุคลากรตื่นตัวอยู่เสมอ เพื่อให้งานสำเร็จ ลุล่วงตามเป้าหมาย

การบริหารงานของผู้บริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ

๑. การนำจิตตะมาใช้ในการบริหาร

ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ต่องานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็งานบริหารในส่วนงานของตน ยังต้องมีความเอาใจใส่ติดตามงานที่ได้มอบหมายให้แก่บุคลากร ต้องมีการนิเทศติดตามงานต่างๆ เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของงาน และได้รับทราบปัญหาต่างๆในการทำงานของบุคลากร สิ่งสำคัญ ผู้บริหารต้องมีความสม่ำเสมอต่องาน เพื่อให้งานนั้นๆดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จึงจะเกิดความสำเร็จ ได้อย่างดี

๒. ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการบริหารด้านจิตตะ คือ ในการเอาใจใส่ต่องานมากเกินไปบางครั้ง อาจทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกเหมือนคอยจับผิดการทำงาน

แนวทางแก้ปัญหา คือ ผู้บริหารต้องมีเทคนิควิธีที่หลากหลายในการติดตามงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานให้แก่บุคลากร

การบริหารงานของผู้บริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา

๑. การนำวิมังสามาใช้ในการบริหาร

พิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาย่างเป็นเหตุเป็นผล ใช้วิธีการแก้ไขปัญหาย่างประณีประนอม เพื่อให้เกิดความพอใจของทุกฝ่าย

๒. ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการบริหารด้านวิมังสา คือ เมื่อเกิดปัญหาในแต่ละครั้ง ผู้บริหารอาจแก้ไขได้ไม่ตรงตามความต้องการของบุคลากร เนื่องจากต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ต่างๆที่ถูกต้อง

แนวทางแก้ปัญหา คือ ผู้บริหารจึงต้องนำหลักเกณฑ์ต่างๆ อธิบายให้แก่บุคลากรทราบ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี มีความเข้าใจที่ตรงการ เพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๘ ท่าน สามารถสรุปภาพรวมเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน จังหวัดนครสวรรค์ได้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยยึดหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงาน กล่าวได้คือ ในการเริ่มบริหารงานต่างๆ ผู้บริหารจะมีฉันทะ (ความพอใจ) เกิดขึ้นเป็นอันดับแรกก่อนเสมอ โดยเฉพาะผู้บริหารจะมีความพอใจที่จะขอรับ

พระราชทานโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มีการศึกษากฎเกณฑ์การพิจารณาต่างๆ นั้นเกิดขึ้นจากความพอใจ หรือฉันทะ เป็นอันดับแรกเสมอ จากนั้นเมื่อมีฉันทะแล้ว วิริยะ (ความเพียร) จะเกิดขึ้นเป็นลำดับต่อไป นั่นคือ ผู้บริหารจะมีความเพียรใจการที่จะบริหารงานให้นำไปสู่จุดมุ่งหมาย ให้ได้ซึ่งรางวัลที่มุ่งหวัง โดยผู้บริหารจะมีความวิริยะอุตสาหะ ตลอดจนมุ่งมั่นที่จะพัฒนางานในด้านต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพที่ดี เมื่อมีการมอบหมายงานใดๆ แล้วนั้น ผู้บริหารจะต้องมีการติดตามงานต่างๆ ที่ได้มอบหมาย นั่นคือ ผู้บริหารควรมีจิตตะหรือการเอาใจใส่ต่องานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้งานต่างๆ ดำเนินไปตามที่ปรารถนา และเมื่อปฏิบัติงานต่างๆ ย่อมเกิดปัญหาหรือการปฏิบัติงานมากมาย ผู้บริหารจะใช้วิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) พิจารณาไตร่ตรองหาเหตุและผลของปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม ปัญหาต่างๆ จึงสามารถแก้ไขได้อย่างเรียบร้อย อิทธิบาท ๔ จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารที่จะนำมายึดถือปฏิบัติในการบริหารงานด้านต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมอันนำไปสู่ทางแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติงานงานนั้นๆ ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง **สอดคล้องกับ บุญมี แทนแก้วและคณะ** ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จ ปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิบาท” มี ๔ อย่าง คือ ๑. ฉันทะ : พอใจในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ : เพียรประกอบในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔. วิมังสา : หมั่นไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น^๑ และ **สุชีพ ปุญญานุภาพ** ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่างด้วยกัน ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ ๔) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนแล้วแสดงความต่างกันเพียงฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรมานประกอบด้วยอิทธิบาท^๒

๔.๗ การบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ผลจากการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยรวมนั้นค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะและด้านวิมังสา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน คือ ด้านฉันทะผู้บริหารมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และท่านมีความพอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ ด้านวิริยะผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนางาน ด้านจิตตะท่านหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อพัฒนาการทำงานในคราวต่อไป ด้านวิมังสาท่านมีวิธีการที่จะปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ จากการศึกษา

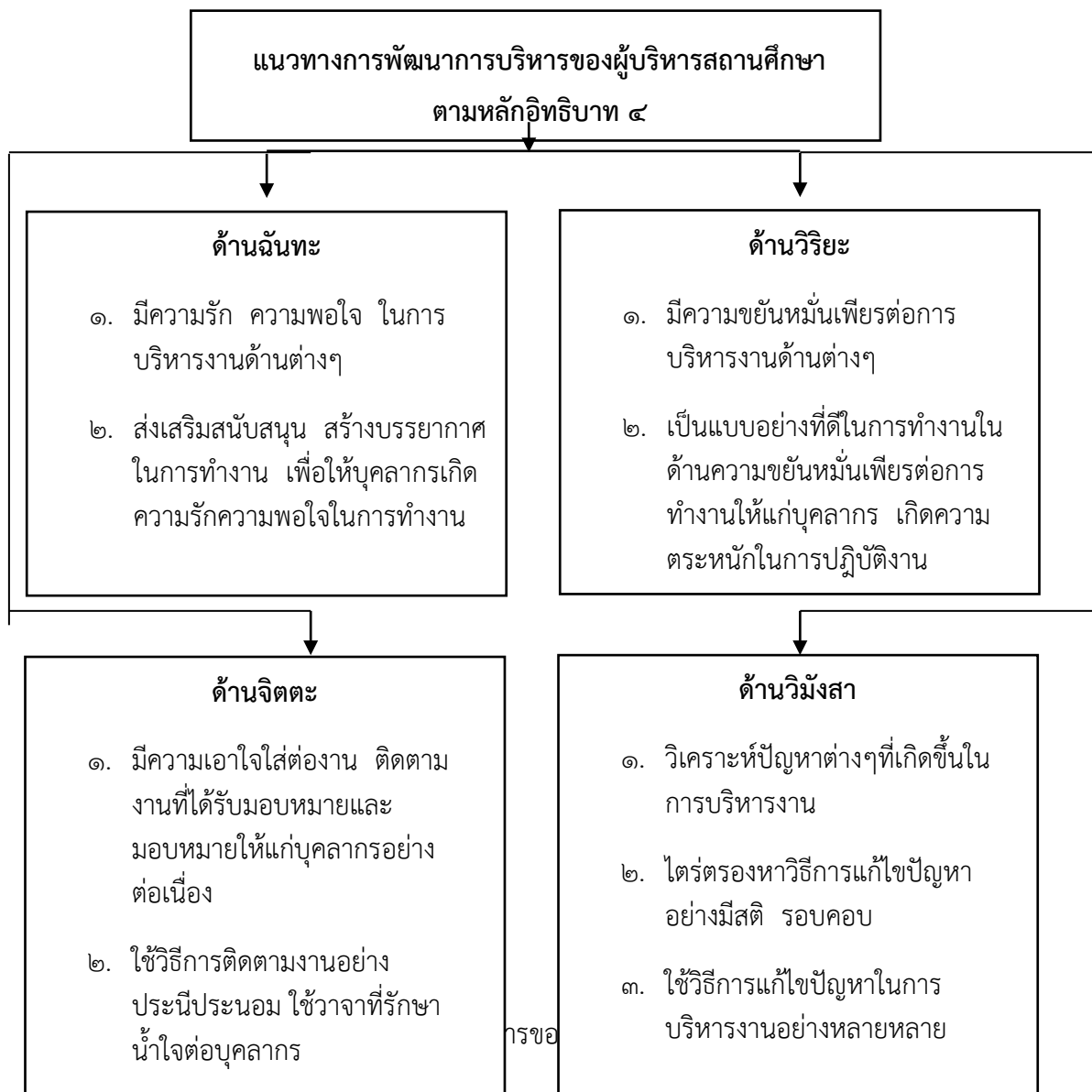
^๑ บุญมี แทนแก้วและคณะ, **พุทธศาสตร์ - ปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๔.

^๒ สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗๖.

ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูทำให้ทราบว่าผู้บริหารมีการนำหลักธรรมาภิบาล ๔ มาใช้ในการบริหารงานบุคคล ทำให้ข้าราชการครูเกิดแบบอย่างที่ดีในการทำงาน เกิดความรักความพอใจในงานที่ทำ มีความขยันหมั่นเพียรต่องาน มีความตื่นตัวต่อการทำงานเสมอๆ มีความรับผิดชอบต่องาน และมีการพิจารณาไตร่ตรองในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างดี ทำให้ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานต่างกันนั้น มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอริยาบถ ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ และเมื่อพิจารณาผลการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรย่อยตามหลักอริยาบถ ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักอริยาบถ ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับสูงทุกด้าน แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ อย่างถูกต้อง เพราะค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ ๐.๘๗๙ อยู่ในระดับความสัมพันธ์เชิงบวกที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ผลการวิจัยจึงมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมาก ทั้งนี้ผลการวิจัยเชิงปริมาณยังสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๔ ท่าน อีกด้วย โดยผู้บริหารทุกท่านได้ให้สัมภาษณ์ไปในทิศทางเดียวกันว่ามีการบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่ต้องการขอรับพระราชทานโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องมีความรักความพอใจในงานบริหารเสียก่อน เมื่อมีความรักความพอใจ ยังต้องมีความขยันหมั่นเพียรในงาน ติดตามงาน มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานทั้งของตนเองและบุคลากร อีกทั้งยังต้องมีความเอาใจใส่ต่องานเสมอๆ ตรวจสอบหาข้อผิดพลาด วิเคราะห์ปัญหาต่างๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขอย่างมีเหตุมีผล เพื่อให้การทำงานในฝ่ายต่างๆ ดำเนินไปให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์การประเมินรางวัลโรงเรียนรางวัลพระราชทาน เพื่อความสำเร็จในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์

๔.๘ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอริยาบถ ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

จากการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอริยาบถ ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์” ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาดัง แผนภาพ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน” โดยมีวัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๒. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างจึงประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัย กำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรางวัลพระราชทานในจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ – ๒๕๕๕ จำนวน ๗๖ คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๗๖ คน และใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๗๖ คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๘ ท่าน โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการหรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการของโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ในปีการศึกษา ๒๕๕๔ – ๒๕๕๕ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ประเภทมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (numerical Rating scale) และแบบสัมภาษณ์ (interview) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) มากกว่า ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ ๐.๘๗๙

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ส่วนเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูใช้สถิติตามลักษณะของตัวแปร คือ การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test / One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient) สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์

เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม และสรุปแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่าข้าราชการครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๔ และเพศชาย จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖ เมื่อพิจารณาถึงอายุพบว่าเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า ๓๕ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๕ รองลงมาเป็นอายุระหว่าง ๓๑ - ๓๕ ปี จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕ อายุระหว่าง ๒๕ - ๓๐ ปี จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๙ และอายุระหว่างต่ำกว่า ๒๕ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๖ เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาพบว่าระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๓ รองลงมาเป็นปริญญาโท จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๗ และไม่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาโท เมื่อพิจารณาประสบการณ์การทำงานพบว่าระหว่าง ๑๖ ปีขึ้นไป มากที่สุด เป็นจำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๖ รองลงมาเป็น ๑๑ - ๑๕ ปี จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๗ ระหว่าง ๕ - ๑๐ ปี จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๘ และ ต่ำกว่า ๕ ปี จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๙

๕.๑.๒ ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านวิมังสา ด้านจิตตะ ด้านวิริยะ และด้านฉันทะ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านฉันทะ พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น ด้านฉันทะ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๕๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และท่านมีความพอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ ($\bar{X}=๔.๖๑$) และระดับที่น้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการจัดให้บุคลากรได้รับการอบรมนอกสถานที่ ($\bar{X}=๔.๔๑$)

ด้านวิริยะ พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น ด้านวิริยะ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีความ

มุ่งมันที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนางาน ($\bar{X} = ๔.๗๔$) และระดับที่น้อยที่สุด คือ ท่านมีการพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความชำนาญในหน้าที่ ($\bar{X} = ๔.๕๓$)

ด้านจิตตะ พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น ด้านจิตตะ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด คือ ท่านหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อพัฒนาการทำงานในคราวต่อไป ($\bar{X} = ๔.๘๐$) และระดับที่น้อยที่สุด คือ ท่านมีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงานจนกว่างานนั้นๆจะสำเร็จ ($\bar{X} = ๔.๕๑$)

ด้านวิมังสา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์นั้น ด้านวิมังสา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุด คือ ท่านมีวิธีการที่จะปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = ๔.๗๒$) และระดับที่น้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น ($\bar{X} = ๔.๖๑$)

๕.๑.๓ ผลเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

เพศ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม ($t = .๓๗๐$, $Sig = .๗๑๒$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการครูมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

อายุ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม ($f = .๒๔๘$, $Sig = .๖๒๐$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการครูมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม ($t = -.๔๙๗$, $Sig = .๖๒๐$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการครูมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม ($f=๒๕๙$, $Sig=.๘๕๕$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการครูมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๕.๑.๓ หาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านฉันทะ ($r_s = .๕๕๖$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ส่วนด้านวิริยะ ($r_s = .๖๑๕$) ด้านจิตตะ ($r_s = .๖๐๖$) และด้านวิมังสา ($r_s = .๕๗๕$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย เรื่อง “การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน” ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๒.๑ การศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

จากการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๒$) แสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา มาใช้ร่วมกับการบริหารงาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) **ด้านฉันทะ** พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีความพอใจในการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน พอใจในได้รับการพัฒนาตนเอง เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานของโรงเรียนอยู่เสมอ สนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จัดให้บุคลากรได้รับการอบรมนอกสถานที่ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองทั้งกายและใจ พอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ มีการพัฒนาโรงเรียนอยู่เสมอ ร่วมพัฒนาโรงเรียน มีการพัฒนาด้านการศึกษาคำรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

๒) ด้านวิริยะ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารของของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมนิเทศติดตามงานที่ได้มอบหมายอยู่เสมอ มีการกระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนางาน เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญในหน้าที่

๓) ด้านจิตตะ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารของของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ในการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อกลับมาพัฒนาตนเอง เอาใจใส่บุคลากรในการปฏิบัติงาน ทำให้งานบรรลุตามเป้าหมาย ตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอเพื่อให้ทำงานมีประสิทธิภาพ มีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงาน

๔) ด้านวิมังสา พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารของของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดและมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร มีการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานต่างๆอยู่เสมอ

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

จากการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน ($t=.๓๗๐$, $Sig=.๗๑๒$) อายุต่างกัน ($f=.๒๔๗$, $Sig=.๖๒๐$) ระดับการศึกษาต่างกัน ($t=-.๔๙๗$, $Sig=.๖๒๐$) และประสบการณ์การทำงานต่างกัน ($f=.๒๕๙$, $Sig=.๘๕๕$) มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจในการบริหารงาน จึงทำให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จจนได้รับพระราชทานรางวัลพระราชทาน ซึ่งนับได้ว่าเป็นรางวัลที่สูงสุดที่สะท้อนถึงคุณภาพของสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความรักและความพอใจในการบริหารงาน มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่นต่อการพัฒนางานและพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร มีความเอาใจใส่ต่องานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการแก้ไขปัญหา โดยใช้เหตุและผล มีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

๕.๒.๓ การหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

จากการวิจัย พบว่า ตัวแปรย่อยในหลักอิทธิบาท ๔ ทุกด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา มีความสัมพันธ์กับภาพรวมของการบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะการหาความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ผู้วิจัยต้องการแสดงให้เห็นว่าเป็นการยืนยันความเที่ยงตรงภายในแบบ ครอนบาค (Cronbach) ทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ อย่างถูกต้อง เพราะค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๗๙ อยู่ในระดับความสัมพันธ์เชิงบวกที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

๕.๒.๔ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริการงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาการบริการงานของผู้บริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน ดังนี้

ด้านฉันทะ

- ๑) บริหารงานด้วยความพอใจ และรักในงานที่ตนได้ปฏิบัติ
- ๒) พัฒนาส่งเสริมบุคลากร ในด้านการแสวงหาความรู้ และการพัฒนางานด้านต่างๆ ด้วยความรัก และความพอใจ
- ๓) พอใจในผลของการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

ด้านวิริยะ

- ๑) มีความพากเพียรในการบริหารงานอย่างแข็งขันไม่ย่อท้อต่องาน
- ๒) มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง และบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้นไป
- ๓) มีความมุ่งมั่นที่จะบริหารงานให้เกิดผลสำเร็จสูงสุด

ด้านจิตตะ

- ๑) มีความเอาใจใส่ต่องานอย่างต่อเนื่อง
- ๒) มีความเอาใจใส่ในการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถของตนเองและบุคลากรในองค์กรอย่างสม่ำเสมอ
- ๓) มีความเอาใจใส่ในการบริหารงานด้านต่างๆ ติดตามงานต่างๆที่ได้รับมอบหมายและงานที่มอบหมายจนงานนั้นๆ สำเร็จตามเป้าหมาย

ด้านวิมังสา

- ๑) พิจารณาข้อปัญหาต่างๆ โดยใช้สติปัญญา หาเหตุและผลในการแก้ไขปัญหาให้คลี่คลาย
- ๒) แก้ปัญหาต่างๆ ตามกฎระเบียบข้อบังคับที่ถูกต้อง ไม่ใช่อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) ด้านฉันทะ

ผู้บริหารจะต้องมีความรักที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานมาศึกษาในสถานศึกษาของตน

๒) ด้านวิริยะ

ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการบริหาร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในการบริหารงานบุคคล วิชาการ การเงิน และด้านต่างๆ ไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ และเพียรพยายามในการบริหารงานจนสำเร็จตามเป้าหมาย

๓) ด้านจิตตะ

ผู้บริหารจะต้องมีความเอาใจใส่ต่องานในทุกๆด้าน เมื่อมอบหมายงานต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังต้องเอาใจใส่ทุกซอกซอกของบุคลากร เพราะบุคลากรเป็นหัวใจหลักสำคัญของการขับเคลื่อนการบริหารงาน

๔) ด้านวิมังสา

ผู้บริหารจำเป็นจะต้องตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ ดั่งนั้นจึงจะต้องใช้เหตุและผลในการพิจารณาไตร่ตรอง หาแนวทางแก้ไขปัญหาก็จะเกิดผลเสียต่อทุกฝ่ายอย่างน้อยที่สุด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่การบริหารงานด้านบุคลากร ในครั้งต่อไปควรศึกษาให้ครอบคลุมงานทุกด้าน

๒) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานในระดับก่อนประถมและประถมศึกษา ในครั้งต่อไปควรศึกษาให้ครอบคลุมทุกระดับ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔.** กรุงเทพฯ : ร.ส.พ., ๒๕๔๕.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. **คู่มือการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับ**

ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕.

พะยอม แก้วกำเนิด. **บทบาทหน้าที่และภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : อัดสำเนา, ๒๕๓๒.

พนัส หันนาคินทร์. **หลักการบริหารโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์.** ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมะกับการทำงาน.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร.** กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

พระราชวรมณี (ประยูตต์ ประยูตโต). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร.** ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๒๘.

พระราชวิสุทธิโมลี (ทองดี สุรเตโช). **หลักธรรมสำหรับพัฒนาธรรมจริยา.** กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา, ๒๕๒๖.

พะยอม แก้วกำเนิด. **บทบาทหน้าที่และภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : อัดสำเนา, ๒๕๓๒.

พิฑูร มลิวัลย์. **หลักธรรมสำหรับการปกครอง.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๘.

วิชาการ, กรม. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒.

สมคิด บางโม. **หลักบริหารการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔.

สมพงศ์ เกษมสิน. **การบริหาร.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑.

สมยศ นาวิการ. **การบริหาร.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, ๒๕๓๑.

สามัญศึกษา, กรม. **กระบวนการวางแผนในโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๒.

_____. **ความรู้ด้านพฤติกรรมมนุษย์และทักษะการครองคน.** กรุงเทพฯ : ชวนการพิมพ์, ๒๕๓๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พริกหวานกราฟฟิก, ๒๕๔๖.

ปัญญา ใช้บางยา. **ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

ปิ่น มุทุกันต์. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักรธรรมตรี.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สนอง วรอุไร. **ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อัมรินทร์, ๒๕๕๐.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

อัครเมธี สิริวรานนท์. **เปิดโอกาสให้ชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อุทยานความรู้, ๒๕๕๐.

(๒) บทความในวารสาร

ไพรวลัย พิทักษ์สาสิ. “รางวัลพระราชทานรางวัลสุดยอดของโรงเรียนคุณภาพ”. **วารสารวิชาการ.** ฉบับที่ ๑๔, ๒๕๔๖.

(๓) วิทยานิพนธ์

กัญแก้วพารณ กลินนีมนวล. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

กว้าง เสียงล้ำ. “พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอนและ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

กฤษณา จันทร์ทอง. “ปัญหาการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของครูผู้สอน และนักเรียนโรงเรียนราชาพาณิชยน์าวีจังหวัดชลบุรี”. **งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.

ชาติรี แนวจำปา. “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ชาญ สีหาราช. “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๒.

- ถาวร อาจนนลา. “พฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม, ๒๕๔๙.
- พระมหาอุทัย บัวทอง. “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษาในกลุ่ม ๗”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒.
- พระมหาสุภีร์ ฐิตเมธม. “พระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารราชการ”. **วิทยานิพนธ์. ศูนย์เครือข่ายการนิเทศการมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- มารีษา ชุกิตติพงษ์. “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัทผลิโตอุปกรณ์ยานยนต์”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.
- วิเชียร พากเพียร. “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑.
- วิไลวรรณ นิลนบดี. “การบริหารหลักสูตรการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนเอกชน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- สภาวะดี บริกุล. “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กับประสิทธิภาพการทำงาน : ศึกษากรณี บริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย). **พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- สิทธิชัย เดชาสิทธิ์. “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

- นิยม ไผ่โสภณ. **พฤติกรรมกรรมการครองตน ครองคน และครองงาน**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.
- สุนทร ทองคำ. **พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.
- โสภณ ขำทัพ. **ความคิดเห็นของนักเรียนกวดวิชาเกี่ยวกับจริยธรรมของครูผู้สอนในโรงเรียนกวดวิชาโชตะกวดวิชา และสอนภาษา จังหวัดนนทบุรี**, รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ **ทุน โม่จิตะ นนทบุรี : ม.ป.ท., ๒๕๔๔**

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ประกาศผลการตัดสินการคัดเลือกนักเรียน
นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/
document/attachment/19822/204155.pdf](http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/19822/204155.pdf) [๒๒ กันยายน ๒๕๕๖].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ประกาศผลการตัดสินการคัดเลือกนักเรียน
นักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕
[http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/
36933/413488.pdf](http://www.obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/36933/413488.pdf) [๒๒ กันยายน ๒๕๕๖]

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-สกุล : นางสาวอารีญา บุญมี
- เกิด : ๑๐ มีนาคม ๒๕๒๙
- สถานที่เกิด : อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
- การศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต (คบ.๕ ปี) สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาภาษาอังกฤษ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
- ประสบการณ์การทำงาน : พุทธศักราช ๒๕๕๒ ตำแหน่งครูผู้ช่วย โรงเรียนบ้านยี่ม่วย สพป.พจ.๒ อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
- พุทธศักราช ๒๕๕๔ ตำแหน่งครู อันดับ คศ.๑ โรงเรียนบ้านยี่ม่วย สพป.พจ.๒ อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
- พุทธศักราช ๒๕๕๕ ตำแหน่งครู อันดับ คศ.๑ โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ สพป.นว.๑ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
- ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : ครู อันดับ คศ.๑ โรงเรียนวัดบ้านมะเกลือ สพป.นว.๑ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
- E-mail : t_reeya@hotmail.com
- เบอร์โทร : ๐๘๔-๙๕๑๑๓๐๖
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๘/๗๖๐ หมู่ที่ ๒ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระอาจารย์ประจวบ คมภีรธมโม อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒. ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่ศึก อาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๓. ดร.สินศึก มุ่งคุณ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๔. อาจารย์วัฒน์ กัลป์ยาน์พัฒนกุล อาจารย์ประจำวิชา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๕. อาจารย์ศิริโรจน์ นามเสนา อาจารย์ประจำวิชา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ภาคผนวก ข

ตารางสรุปค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์
(IOC)

คำดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์
เรื่อง การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔
กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

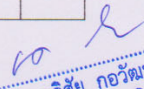
ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
		ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๑.	ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่านอย่างไร มีปัญหาหรือไม่อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ ในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่านอย่างไร มีปัญหาหรือไม่อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ ในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่านอย่างไร มีปัญหาหรือไม่อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่านอย่างไร มีปัญหาหรือไม่อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

นางจตุพร
ชื่อ
(ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา)
จารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
๒๐/๒/๕๘

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔
กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
		ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๑.	ด้านฉันทะ ผู้บริหารมีความพอใจในการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ผู้บริหารมีความพอใจในได้รับการพัฒนาตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานของโรงเรียนอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ผู้บริหารมีการจัดให้บุคลากรได้รับการอบรมนอกสถานที่	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ท่านมีความพร้อมในการพัฒนาตนเองทั้งกายและใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	ท่านมีความพอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	ท่านมีความพอใจที่โรงเรียนมีการพัฒนาอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	ท่านมีการพัฒนาด้านการศึกษาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑.	ด้านวิริยะ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบุคลากร	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒.	ผู้บริหารมีความพยายามที่จะพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปล ผล
		ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๑๓.	ผู้บริหารจัดกิจกรรมนิเทศภายในร่วมกับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔.	ผู้บริหารมีการกระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕.	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนางาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖.	ท่านมีการพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความชำนาญในหน้าที่	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗.	ท่านพยายามศึกษาเพิ่มเติมในงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘.	ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙.	ท่านมีความตื่นตัวในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐.	ท่านเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑.	ด้านจิตตะ ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ในการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒.	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ในการสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อกลับมาพัฒนางานของตน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓.	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่บุคลากรที่ปฏิบัติงาน ทำให้งานบรรลุตามเป้าหมาย	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔.	ผู้บริหารมีการตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕.	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงานจนกว่างานนั้นๆ จะสำเร็จลุล่วง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

 (ดร.อดิไศย กอวัฒนา)
 วิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
 ๒๐/๒/๕๘

ชื่อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปล ผล
		ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๒๖.	ท่านมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗.	ท่านหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อพัฒนาการทำงานในคราวต่อไป	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘.	ท่านมีความเอาใจใส่ในการฝึกฝนพัฒนา งานอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙.	ท่านหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อ พัฒนาโรงเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐.	ท่านมีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงาน จนกว่างานนั้นๆจะสำเร็จ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๑.	ด้านวิมังสา ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๒.	ผู้บริหารมีการแก้ไขปัญหาในการ ปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้เกิดการ พัฒนามากยิ่งขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓.	ผู้บริหารมีการพิจารณาในการส่งเสริมให้มี การศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาการทำงานให้ ดีขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔.	ผู้บริหารมีการหาวิธีการต่างๆ เพื่อมา พัฒนาบุคลากรให้ทำงานอย่างมี ประสิทธิภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๕.	ผู้บริหารมีการพิจารณาวางแผนงาน เป็น ขั้นเป็นตอนที่ชัดเจน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๖.	ท่านมีการประเมินตนเองในการปฏิบัติงาน อยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗.	ท่านยอมรับและแก้ไขปัญหาโดยใช้ สติปัญญาในการทำงานของตน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘.	ท่านมีการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ในขณะปฏิบัติงาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ลงชื่อ..... (ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา)
 อาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา
 วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปล ผล
		ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๓๙.	ท่านมีวิธีการที่จะปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐.	ท่านมีการวางแผนงาน และปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

๐๗๕๗/๑๕๖
 ลงชื่อ.....
 (ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา)
 อาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา
 วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
 20/2/58

ภาคผนวก ค
ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	39.5
	Excluded ^a	46	60.5
	Total	76	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.879	.896	45

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
ฉันทะ1	4.4333	.67891	30
ฉันทะ2	4.2000	.76112	30
ฉันทะ3	4.5000	.68229	30
ฉันทะ4	4.4667	.68145	30
ฉันทะ5	4.5333	.68145	30
ฉันทะ6	4.5000	.62972	30
ฉันทะ7	4.4333	.56832	30
ฉันทะ8	4.4667	.68145	30
ฉันทะ9	4.2333	.81720	30
ฉันทะ10	4.5333	.73030	30
วิริยะ1	4.2667	.78492	30
วิริยะ2	4.3000	.91539	30
วิริยะ3	4.5000	.77682	30
วิริยะ4	4.3333	.71116	30
วิริยะ5	4.5667	.67891	30
วิริยะ6	4.4667	.68145	30
วิริยะ7	4.5333	.57135	30
วิริยะ8	4.5333	.57135	30

วิริยะ9	4.4333	.62606	30
วิริยะ10	4.5000	.50855	30
จิตตะ1	4.5667	.56832	30
จิตตะ2	4.5000	.50855	30
จิตตะ3	4.4333	.67891	30
จิตตะ4	4.4000	.62146	30
จิตตะ5	4.4000	.56324	30
จิตตะ6	4.5333	.50742	30
จิตตะ7	4.5667	.50401	30
จิตตะ8	4.5000	.57235	30
จิตตะ9	4.4333	.56832	30
จิตตะ10	4.5000	.57235	30
วิมังกา1	4.4000	.62146	30
วิมังกา2	4.4333	.62606	30
วิมังกา3	4.4333	.62606	30
วิมังกา4	4.5333	.68145	30
วิมังกา5	4.1333	.86037	30
วิมังกา6	4.6333	.71840	30
วิมังกา7	4.4000	.67466	30
วิมังกา8	4.6000	.72397	30
วิมังกา9	4.5000	.62972	30
วิมังกา10	4.3667	.55605	30
เฉลี่ย1	4.4467	.37850	30
เฉลี่ย2	4.4833	.22450	30
เฉลี่ย3	4.4833	.32172	30
เฉลี่ย4	4.4467	.26488	30
เฉลี่ยรวม	4.4650	.24632	30

Summary Item Statistics

	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Item Means	4.452	4.133	4.633	.500	1.121	.010	45

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
200.3250	126.758	11.25869	45

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รหัสแบบสอบถาม

--	--

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง

1. การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์
2. อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา
3. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ได้แก่
ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงาน
ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์
ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ
ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

นางสาวอารียา บุญมี

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับสถานภาพและความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

- ต่ำกว่า ๒๕ ปี ๒๕ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๕ ปี มากกว่า ๓๕ ปี

3. ระดับการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

4. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

- ต่ำกว่า ๕ ปี ๕ - ๑๐ ปี
 ๑๑ - ๑๕ ปี ๑๖ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา

กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทาน

คำชี้แจง ให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนรางวัลพระราชทาน โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ครบทุกข้อ ข้อมูลที่ได้รับผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

๕ หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

๔ หมายถึง ปฏิบัติมาก

๓ หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง

๒ หมายถึง ปฏิบัติน้อย

๑ หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด

ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	ด้านฉันทะ					
๑.	ผู้บริหารมีความพอใจในการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน					
๒.	ผู้บริหารมีความพอใจในได้รับการพัฒนาตนเอง					
๓.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา งานของโรงเรียนอยู่เสมอ					
๔.	ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองของบุคลากร อย่างต่อเนื่อง					
๕.	ผู้บริหารมีการจัดให้บุคลากรได้รับการอบรมนอกสถานที่					

๖.	ท่านมีความพร้อมในการพัฒนาตนเองทั้งกายและใจ					
๗.	ท่านมีความพอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่					
๘.	ท่านมีความพอใจที่โรงเรียนมีการพัฒนาอยู่เสมอ					
๙.	ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน					
๑๐.	ท่านมีการพัฒนาด้านการศึกษาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ					
ด้านฉันทะ						
๑๑.	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบุคลากร					
๑๒.	ผู้บริหารมีความพยายามที่จะพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง					
๑๓.	ผู้บริหารจัดกิจกรรมนิเทศภายในร่วมกับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ					
๑๔.	ผู้บริหารมีการกระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง					
๑๕.	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนางาน					
๑๖.	ท่านมีการพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความชำนาญในหน้าที่					
๑๗.	ท่านพยายามศึกษาเพิ่มเติมในงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน					
๑๘.	ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะได้รับการอบรม เพื่อพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น					
๑๙.	ท่านมีความตื่นตัวในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ					
ข้อ	การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๒๐.	ท่านเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงาน					
ด้านจิตตะ						
๒๑.	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ในการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน					
๒๒.	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ในการสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อกลับมาพัฒนางานของตน					
๒๓.	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่บุคลากรที่ปฏิบัติงาน ทำให้งานบรรลุตามเป้าหมาย					
๒๔.	ผู้บริหารมีการตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ					
๒๕.	ผู้บริหารมีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงานจนกว่างานนั้นๆ จะสำเร็จลุล่วง					
๒๖.	ท่านมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเอง					

๒๗.	ท่านหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อพัฒนาการทำงานในคราวต่อไป					
๒๘.	ท่านมีความเอาใจใส่ในการฝึกฝนพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ					
๒๙.	ท่านหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาโรงเรียน					
๓๐.	ท่านมีความเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงานจนกว่างานนั้นๆจะสำเร็จ					
ด้านวิมังสา						
๓๑.	ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ					
๓๒.	ผู้บริหารมีการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น					
๓๓.	ผู้บริหารมีการพิจารณาในการส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น					
๓๔.	ผู้บริหารมีการหาวิธีการต่างๆ เพื่อมาพัฒนาบุคลากรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ					
๓๕.	ผู้บริหารมีการพิจารณาวางแผนงาน เป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจน					
๓๖.	ท่านมีการประเมินตนเองในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ					
๓๗.	ท่านยอมรับและแก้ไขปัญหาโดยใช้สติปัญญาในการทำงานตน					
๓๘.	ท่านมีการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติงาน					
๓๙.	ท่านมีวิธีการที่จะปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ					
๔๐.	ท่านมีการวางแผนงาน และปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน					

ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์

1. ท่านคิดว่าผู้บริหารของท่านมีปัญหาในการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในข้อใดสำหรับการบริหารสถานศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะในการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหาร
สถานศึกษาของท่านอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อมูล---

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

**เรื่อง การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนรางวัลพระราชทานจังหวัดนครสวรรค์**

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ระดับการศึกษา.....

วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์.....หมายเลขโทรศัพท์.....

**ตอนที่ ๒ ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่านอย่างไร
และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร**

ข้อที่ ๑ ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่าน
อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร

.....
.....
.....
.....

.....
.....

ข้อที่ ๒ ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่าน
อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ข้อที่ ๓ ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่าน
อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อที่ ๔ ท่านประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสาในการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของท่าน
อย่างไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....